

Suriyeli Göçmenlerin Göç Süreci Ve Rotaları: Kilis Örneği

Migration Process and Routes of Syrian Immigrants: the Example of Kilis

Ömer Faruk İNCİLİ¹

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Kilisli Muallim Rifat Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Kilis, Türkiye, ofarukincili@kilis.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-0698-8801>

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received:

10.09.2024

Kabul/Accepted:

08.11.2024

DOI:

10.18069/firatsbed.1546798

Anahtar Kelimeler:

Göç, Kilis, Suriyeli
Göçmenler

Keywords:

Migration, Kilis, Syrian
Migrants

ÖZ

Suriyeli göçmenlerle ilgili çalışmalar son yıllarda çeşitlenmekte ve sayıca artış göstermektedir. Bu çalışmada Suriye'deki iç savaşla beraber meydana gelen göç sürecinde etkili olan motivasyonlar, deneyimler, rotalar ve planlanan diğer göç düşünceleri ele alınmıştır. Bu çalışmadaki amaç Kilis'teki Suriyeli göçmenlerin göç deneyimleri ve yapısında etkili olan dinamikleri ve süreçleri ortaya koymaktır. Bu kapsamda öncelikle göç öncesi durum ve göç motivasyonunu oluşturan itici ve çekici etkenler ele alınmıştır. Sonrasında göç deneyimi açısından göçün kaynak noktaları, biçimi, sınır geçiş şekli, süresi, maliyeti ve yasadışı organizatörler değerlendirilmiştir. Göç rotaları olarak sınır geçişinde kullanılan kilit noktalar katılımcı ifadelerinden yola çıkılarak belirlenmiş ve haritalandırılarak coğrafi ilişkiler kurulmuştur. Ayrıca göç sürecinin geleceği açısından geriye dönüş göç düşünceleri ve göçün basamaklanma olasılıkları göçmen katılımcıların belirtmiş olduğu ifadelerden hareketle belirlenmiştir. Çalışmada 40 Suriyeli göçmen katılımcıya daha önceden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu yüz yüze uygulanmıştır. Çalışmada önemli veri toplama tekniklerinden biri olan ve araştırılan konu hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlayan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen metinler eş zamanlı kodlama ile içerik analizine tabi tutulmuştur. Sonuç olarak kitlesel, ani, plansız ve zorunlu olarak tanımlanan bu göçün mekâna yansıyan yönleri bulunmaktadır. Türkiye'de nüfusuna kıyasla en fazla göçmen nüfusunu yaşadığı il olan Kilis bu yönüyle bir göç laboratuvarı durumundadır.

ABSTRACT

Studies on Syrian immigrants have diversified and increased in number in recent years. The aim of the study is to reveal the dynamics and processes that are effective in the migration experiences and structure of Syrian immigrants in Kilis. In this context, first of all, the pre-migration situation and the push and pull factors that constitute the migration motivation were addressed. Then, in terms of the migration experience, the source points of migration, its form, the border crossing method, its duration, its cost, and illegal organizers were evaluated. In addition, the thoughts of returning to migration and the possibility of migration cascading were determined based on the statements made by the immigrant participants in terms of the future of the migration process. The qualitative research method, which is one of the important data collection techniques and allows for in-depth information to be obtained about the subject under investigation, was used in the study. A semi-structured interview form prepared in advance was applied to 40 Syrian immigrant participants. The texts obtained were subjected to content analysis with simultaneous coding. As a result, this migration, which is defined as mass, sudden, unplanned and forced, has dramatic aspects and aspects reflected in the space.

Atf/Citation: İncili, Ö. F. (2025). Suriyeli Göçmenlerin Göç Süreci Ve Rotaları: Kilis Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35, 1, 1-18

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ömer Faruk İNCİLİ, ofarukincili@kilis.edu.tr

1. Giriş

Göç, daimi ya da geçici olarak insanların yaşadıkları mekândan başka bir yerleşim sahasına yerleşmek üzere yapılan bir yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir (İçduygu ve Ünal, 1998, s. 38; Keleş, 1998, s. 58; Ünal, 1998, s. 91; Tümertekin ve Özgüç, 2002, s. 308; Çağlayan, 2008, s. 301-302; Giddens, 2008, s. 570; Özgür ve Yasak, 2009, s. 40; Gül ve Ergun, 2012, s. 281; Karpat, 2013, s. 71; Tümtaş ve Ergun, 2016; İncili, 2023, s. 13-14). Nedeni ne olursa olsun göç sürecinin temelinde yer değiştirme yer alır. Ancak göçü sadece yer değiştirme hareketi olarak görmekte doğru değildir. Göçün aynı zamanda siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve mekânsal boyutları da söz konusudur.

Göç çalışmaları akademik açıdan birçok farklı disiplin ve bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu geniş akademik yazın çoğunlukla göçmenliğe yol açan faktörler ve göçmenlerin karakteristik özellikleri; göçmenliğin artışı ve yayılışı, göçmenlerin vardıkları ülkelere uyum sağlama süreçleri; göçmenlik ve toplumsal cinsiyet ilişkisi; hedef ülkedeki nüfusun göçmenlere karşı tutumları ve yaklaşımları gibi çeşitli bağlamlarda ele alınmıştır (Acar, 2021, s. 189-190). Uluslararası literatürde göç batı toplumlarında çokça çalışılmış konulardandır. Uluslararası göç kuramları da bu çalışmaların neticesinde ortaya çıkmıştır. Ancak son 15 yıl içinde Ortadoğu’da artan nüfus hareketliliği göç çalışmalarının bu bölgeye kaymasına neden olmuştur.

Çalışma Suriye’deki iç savaş sebebiyle ortaya çıkan ulus aşırı zorunlu göç sürecini ele almaktadır. Mülteci/sığınmacı/göçmen hareketliliğinin hikâyesinde 5 önemli aşama bulunmaktadır. Bu aşamalar, yerinden edilme, ulusal sınır aşımı, bir ülkeye varma, bir kente varma ve yerleşme şeklindedir (İncili, 2023, s. 24). Bu çalışma Suriyeli göçmenlerin yerinden edilme, göç motivasyonları, sınır aşımı ve göç rotaları üzerinden şekillendirilmiştir.

Türkiye’de Suriye kaynaklı göç literatüründe kavramsal çelişkiler sıklıkla görülmektedir. Nitekim çeşitli çalışmalarda Suriyeliler mülteci (Cengiz, 2020; Bal Kızıllan, 2019; İhlamur-Öner, 2014; Kap, 2014), sığınmacı (Türkoğlu ve Elmastaş, 2023; Bayır ve Aksu, 2020; İncili ve Akdemir, 2016; Orhan ve Gündoğar, 2015;), göçmen (Çağlayan, 2015), misafir (Sezen vd., 2018), geçici koruma kapsamındaki (Korkmaz, 2017) şeklinde yer almaktadır. Türkiye’de yaşamlarını sürdüren Suriyeliler Türkiye’nin 1951 Cenevre Anlaşmasında koymuş olduğu coğrafi çekince (sadece Avrupa’dan gelenleri kapsayan) dolayı geçici koruma altında bulunmaktadırlar. Bu bağlamda düşünüldüğünde hukuki olarak mülteci kavramı kullanılamamaktadır. Sığınmacı kavramı ise mülteci olmak için başvuru yapmış ancak mültecilik başvurusu henüz karara bağlanmamış ve geçici bir süre koruma altında bulunan kişiler için kullanılmaktadır (Bulut ve Akın, 2020, s. 13; Gülerce ve Demir, 2021, s. 189). Dolayısıyla mülteci ve sığınmacı kavramları Suriyeli göçmen nüfus için kullanılamayan iki kavramdır. Suriyeli göçmenlerin hukuki statüleri ise tam olarak 2014 yılında çıkarılan “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile mümkün olmuştur. Bu yönetmelik yayınlanana kadar Türkiye’deki sığınmacılar herhangi bir hukuki statüye sokulmaktan çok hükümet kararı doğrultusunda yaşamlarını sürdürmüşlerdir (Ağır ve Sezik, 2015, s. 105). Bu çalışmada ise göçmen kavramı kullanılmıştır. Çünkü katılımcılar arasında Suriye’den göç etmiş, ancak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını almış kişiler de yer almıştır. Bu nedenle “geçici koruma kapsamındaki” kavramı yerine “Suriyeli göçmenler” kavramı tercih edilmiştir.

Suriyeli göçmenler ilk olarak 2011 yılının Nisan ayında Türkiye’ye giriş yapmaya başlamışlardır. Türkiye, bu tarihten itibaren Suriyelilere yönelik açık kapı politikası uygulayacağını ifade ederek 100 bin kişinin kritik eşik olduğunu dile getirmiştir. Ancak devam eden göç dalgası bu beklentinin çok ötesinde gerçekleşmiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 2; Ağır ve Sezik, 2015, s. 96). Hiç kimsenin kaçtığı ülkeye geri dönmeye zorlanmaması ve barınma başta olmak üzere tüm insani ihtiyaçların devlet eliyle sunulması gibi önemli ilkeleri barındıran (İhlamur-Öner, 2014, s. 44) bu göç politikası ilk kez 1989 yılında Bulgaristan’dan kaçan soydaşlara uygulanmış, ancak beklenenden yoğun bir geçişin yaşanması dolayısıyla üç ay gibi kısa bir süre sonunda sonlandırılmıştır (Çatır, 2015, s. 223-228; Özaslan, 2023; İncili, 2023, s. 35). Türkiye’nin Suriyelilere yönelik sınırda izlediği göç politikasının iki ana evresi vardır (Bayır ve Aksu, 2020, s. 336). Birinci evre açık kapı politikası olup, 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısından yaklaşık 250 kişilik Suriyeli öncü göçmenin girişiyle başlamıştır (Özaslan, 2023). Ancak uygulanan politika sonucu Suriyeli nüfusun aşırı derecede artışı, sınır kapılarının adeta göçü teşvik eder hale gelişi, Avrupa’ya ulaşmak isteyen savaş mağduru olmayan grupların da bu koridoru kullanmaya başlaması, marjinal grupların ve illegal ekonominin de bu sistemi kullanması açık kapı politikasının değişimini zorunlu kılmıştır (İncili, 2023, s. 15). Dolayısıyla 2016 yılında Suriye sınırına duvar örülmesiyle açık kapı politikasına son verilmiştir. Ayrıca Suriye’nin kuzeyinde güvenli

bölgeler oluşturulmak suretiyle Suriyeli göçünü engelleme ve geriye göçü teşvik etme hedeflenmiştir (Özbey, 2022, s. 724).

Suriye'den iç savaş nedeniyle güvenlik, korku, ekonomik ve siyasi baskılardan dolayı Türkiye'ye yapılan göç "zorunlu, kitlesel, ulusaşırı" olarak ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle bu göç özelliği gereği plansız, hazırlıksız, düşük motivasyonlu, kitlesel ve ani olarak ortaya çıkmıştır. Göçün süreci ve rotası da belirtilen özelliklere istinaden sorunlu olmuştur. Kilis-Suriye sınır hattı 111 km olup önemli topografik engebelerin bulunmadığı sade bir coğrafyadır. Dolayısıyla sınır geçişlerinde göçmenleri zorlayacak fiziki bir engel bulunmamaktadır. Katılımcıların %60'ının yasadışı yollardan sınırı geçerek Kilis'e yerleşmeleri çalışma sahasının fiziki coğrafya özellikleri (yüksekti farkı azlığı, düşük eğitim derecesi) ve beşeri coğrafya özelliklerinden (yerleşme özellikleri, yasadışı sınır yolları, coğrafi bilinirlik, uygulanan politika) kaynaklanmıştır.

Suriyeli nüfusun göçü kuramsal olarak tek bir kuram ya da disiplinle açıklanamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu göç sürecinin karmaşık yapısı karma bir analiz biçimini gerekli kılar. Nitekim uluslararası göç yazını; göçe neden olan koşullar, göç tipolojileri, süreç, aktörler ve sonuçları açısından farklı araştırma odakları ve kuramsal yaklaşımları ile disiplinler arası bir nitelik kazanmıştır (Bal Kızıllan, 2019). Uluslararası göç kuramları pek çok teorisyen tarafından makro, mezo ve mikro düzeylerde ele alınmıştır. Faist (2000) mikro düzey (itme-çekme faktörleri, neo-klasik mikro göç teorisi, davranışsal modeller, sosyal sistemler teorisi), mezo düzey (sosyal sermaye teorisi, kurumsal kuram, ağ teorisi, kümülatif nedensellik kuramı, işgücü göçünün yeni ekonomi kuramı) ve makro düzey (neo-klasik makro göç teorisi, göç sistemleri, ikili işgücü piyasası kuramı, dünya sistemleri kuramı ve mobilite geçişliliği) olarak göç kuramlarını sınıflandırmıştır (Aktaran, Bal Kızıllan, 2019, s. 23).

Suriyeli göçmen nüfusun Türkiye'ye olan kitlesel göç süreci Ravenstein'in göç kanunlarına göre ele alındığında "göçler genellikle kısa mesafelidir" kuralına uygun gerçekleşmiştir. Kilis Suriyeli göçmenler tarafından coğrafi yakınlık sebebiyle tercih edilmiştir. Ravenstein'in belirttiği diğer önemli bir husus ise göç basamaklarıdır. "Kentlere yerleşen göçmenler zamanla farklı kentlere yönelerek göç basamakları meydana getirir" şeklindeki ifade göçün birinci basamağı olan Kilis'ten diğer kentlere doğru göç sürecinin devam edeceğini ifade eder. Stouffer kesişen fırsatlar kuramında göç olgusunu matematiksel ve istatistiksel önermelerle inceler ve göçü fırsatlara erişim şeklinde ifade eder. Bu göç sürecinde göç mesafesi, göç imkânları ve göç imkânlarının yoğunluğu etkilidir. Bu fırsatların çokluğu o yeri göçmenlerin hedef bölgesi haline getirir (Stouffer, 1940, s. 846-848). Suriyeli göçmenlerin Kilis'e göç sürecinde coğrafi yakınlık, önceden bilinirlik, kaynak ülkeye yakınlık ve kültürel benzerlik kullanmış oldukları fırsat yapılarını meydana getirir. Everett Lee'nin itme-çekme kuramında kaynak ve varış bölgesiyle ilişkili faktörler, araya karışan engeller ve bireysel gerekçeler şeklinde dört temel faktör ortaya koymuştur (1966, s. 50). Suriyeli göçmenlerin kaynak ülkede yaşadıkları sorunlar (güvenlik, çatışma, korku, işsizlik, askere alınma korkusu, siyasi baskılar) göç sürecinin itici etkenlerini meydana getirmiştir. Göçmenlerin Türkiye ve Kilis'e göç sürecinde ülkenin ve kentin sunmuş olduğu avantajlar ise çekici unsurları meydana getirmiştir. Suriyelilerin göç sürecini açıklayan diğer bir yaklaşım network (ağlar) göç teorisidir. Bu teori göç edecek kişilerin göç edilecek yerde ortak köken, soydaşlık veya arkadaşlık bağlarının yer almasından kaynaklanan bir yapıyı ifade eder. Bu ağlar sayesinde göç etmek isteyen kişiler daha rahat hareket ederek göçe teşvik edilmiş olunur. Bu ağlar aynı zamanda insanların sıkıntılı anlarında çözüm bulabilecekleri ya da iş edinme noktasında faydalanabilecekleri bir toplumsal sermayedir (Abadan-Unat, 2002, s. 18; İncili, 2023, s. 27). Suriyeli göçmenlerin Kilis'e göç sürecinde ağ ilişkilerinin çok etkili olduğu görülmektedir. Göç motivasyonu, göç süreci, göç rotaları, göç basamakları ve göç sonrası yaşamda ağ ilişkilerinin varlığı hissedilmektedir.

Bu çalışmada Suriye'deki iç savaşla beraber meydana gelen göç sürecinde etkili olan motivasyonlar, deneyimler, rotalar ve gelecek göç süreçleri ele alınmıştır. Çalışmanın amacı Kilis'teki Suriyeli göçmenlerin göç deneyimleri ve yapısında etkili olan dinamikleri ve süreçleri ortaya koymaktır. Suriyeli göçmenlerle ilgili yapılmış çalışmalarda ağırlık göç nedenleri, göç deneyimi, varılan noktada meydana gelen değişimler ve sorunlar üzerinedir. Bu çalışmada ise literatürde var olan çalışmalardan farklı olarak sınır geçişinin nasıl ve hangi rotalar kullanılarak yapıldığı ortaya konulmuştur. Nüfusuna oranla Türkiye'de en yoğun Suriyeli nüfusun yaşadığı ve Suriyeli göçmenlerin ilk durak noktası durumunda olan Kilis bir göç laboratuvarıdır. Bu karmaşık ve dünyada nadir rastlanan göç sürecinin ilk hedef noktası olan Kilis'te yapılan bu çalışma ilgili literatüre önemli katkılar sunabilecek niteliktedir.

Çalışmadaki akışın ilk aşamasını ulusal ve uluslararası literatürden hareketle göç teori ve yaklaşımlarının değerlendirilmesi oluşturur. İkinci aşamada çalışmada kullanılan veri ve yöntem (katılımcılar, araştırma evreni, veri toplama, veri analizi) açıklanmıştır. Üçüncü aşamada uygulanan görüşme formlarından hareketle göçün motivasyonu, deneyimi, rotaları ve geleceği hakkında elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Son aşama olarak sonuç kısmı ilgili literatür ile desteklenerek ele alınmıştır.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Sorusu ve Çalışma Grubu

Bu çalışmadaki amaç Kilis'teki Suriyeli göçmenlerin göç süreçleri ve yapısını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda Kilis'te yaşayan Suriyeli göçmen nüfusun göç sürecinde motivasyon kaynakları, göçün deneyimlenmesi, göç rotaları ve gelecek göç planlamaları tespit edilerek göçün geçmişi, süreci ve geleceği hakkında bulgular elde edilmiştir. Araştırmaya konu olan temel sorular şunlardır:

- Suriyeli nüfusu göçe zorlayan motivasyon kaynakları nelerdir?
- Göçmenlerin hedef ülke ve hedef yerleşme seçiminde etkili olan dinamikler nelerdir?
- Göç deneyiminde süre, maliyet, organizasyon ve sınır geçiş şekli nasıldır?
- Göç yasal veya yasadışı olarak hangi rotalarda gerçekleşmiştir?
- Suriyeli göçmenlerin gelecek planları ve geri dönüş düşünceleri ne yöndedir?

Çalışma sahası olarak belirlenen Kilis, Türkiye-Suriye sınırında bulunmaktadır. Bu konum itibarıyla saha Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri arasındaki geçiş kuşağı üzerinde bulunur. İdari yönden bugün il olan Kilis, güneyden Türkiye-Suriye sınırı, batı, kuzey ve doğudan ise Gaziantep ile çevrilidir. Bu konumu ile saha Akdeniz, Güneydoğu Anadolu ve Kuzey Suriye arasında geçiş rotası üzerindedir. Çalışma sahası olarak Kilis'in belirlenmesinde yoğun Suriyeli nüfusun¹ varlığı birinci derecede etkili olmuştur. Ayrıca göçün kaynak noktasına yakın konumu ve göç öncesi bilinirlik çalışma sahasının belirlenmesinde etkili olmuştur. Çalışma sahasının diğer bir önemli avantajı ise göçün ilk hedef noktası ve sınır geçişinin yapıldığı bir yer olmasıdır. Bu nedenle katılımcıların büyük çoğunluğu Kilis sınırını kullanarak (35 kişi) göç sürecini deneyimlemiştir. Bu durumda sınırın Kilis kısmından nasıl ve hangi noktalardan geçildiği tespit edilerek mikro göç rotaları çizilmiştir. Bu çalışma Gaziantep, İstanbul, Ankara gibi kentlerde yapılsaydı göçmenlerin ülkeye giriş yaptığı noktalar çok farklılık gösterecekti. Bu durumda mikro göç rotalarının tespiti de zorlu hale gelecekti.

2.2. Katılımcılar

Bu çalışmada önemli veri toplama tekniklerinden biri olan ve araştırılan konu hakkında derinlemesine bilgi elde edilmesini sağlayan nitel araştırmada fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Birincil kaynaklardan veri temini yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılarak Kilis'te yaşayan Suriyeli göçmenlerden kaynak bölge, göç motivasyonları, göç yapısı, maliyeti, organizasyonları, illegal/yasadışı yapılar, sınır geçiş şekli, göç rotaları ve gelecek göç düşünceleriyle ilgili veri ve bulgular elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu yapısı gereği bazı sorular standartlaştırılmış, bazı sorular ise açık uçlu olarak hazırlanmıştır. 40 Katılımcıya mülakat formlarının uygulanması 30 Mayıs-30 Eylül 2023 tarihleri arasında yüz yüze yapılmıştır. Her bir katılımcıyla ortalama görüşme süresi 40 dakika sürmüştür. Katılımcılarla gönüllülük usulüne uygun olarak görüşmeler yapılmıştır. Görüşme formları araştırmacı tarafından Kilis kentinin muhtelif alanlarında bizzat uygulanmıştır. Görüşme formunun uygulanması aşamasında 96 Suriyeli göçmene gönüllü katılımcılık teklif edilmiş, ancak 35 kişi bu teklifi baştan reddetmiş ve 21 kişi ise görüşmeyi yarım bırakmıştır. Sonuçta 40 Suriyeli göçmenle görüşmeler tamamlanmıştır. Katılımcılar rastgele örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Ancak yeterli ve gönüllü katılımcı sayısına ulaşmak için sahada ulaşılan referans kişiler kullanılmıştır. Özellikle sınır geçişine yönelik sorularda katılımcılar ayrıntılı cevaplardan kaçınmışlardır. Ancak referans kişiler bu problemin aşılmasında etkili olmuştur. Katılımcıların Türkçeyi anlaşılabilir derecede konuştuklarından dolayı dil problemi yaşanmamıştır. Etik kurallar çerçevesinde araştırma bulgularında katılımcıların adı ve soyadı gibi

¹ 2023 yılı TÜİK verilerine göre Kilis kent nüfusu 121.803 kişi, Kilis il nüfusu 155.179 kişidir. 29.08.2024 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı verilerine göre Kilis iline kayıtlı geçici koruma statüsündeki nüfus 68.280 kişi ve kayıtlı Suriyeli sayısının ilde yaşayan toplam kişi sayısına oranı %30,56'dır (Kilis'e en yakın oran ise Gaziantep'e aittir %16, 57) (www.goc.gov.tr).

şahsi bilgilere yer verilmemiş, bunun yerine her katılımcıya bir kod (K-1, K-2, K-3...) verilmiştir. Araştırmaya katılım sağlayan göçmen nüfusa ait demografik ve çeşitli sosyo-ekonomik özelliklerine bakıldığında, katılımcıların büyük çoğunluğunu erkek göçmenler (32 kişi) oluşturmaktadır. Kadın göçmen sayısının (8) düşük olmasında katılımcı olarak yer almak istememeleri ve kadın göçmen nüfusa ulaşmanın zorluğundan kaynaklanmaktadır. Katılımcıların ifade ettikleri mesleklere bakıldığında en fazla inşaat işçisi (10), günlük geçici işlerle uğraşanlar (9) ve tarım işçileri (6) yer almaktadır. Ayrıca esnaf (3), tercüman (2), tamirci (1) ve öğrenci (1) yer almıştır. Kadın katılımcılar ise ev hanımı (8) olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların gelir seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. 20 bin TL üzeri kazanca sahip olduğunu belirten katılımcı sayısı 5'tir. 15-20 bin TL gelire sahip olan katılımcı sayısı 13, 10-15 bin TL gelire sahip olan katılımcı sayısı 10'dur. Katılımcılardan 4'ü ise gelir seviyesinin aylık 5-10 bin TL arasında olduğunu ifade etmiştir. Ev hanımları ise herhangi bir gelir durumu belirtmemişlerdir. Katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Elde edilen veri setine göre okuryazar olmayan 3, okuryazar durumda olan 4, ilkökul mezunu 16, ortaokul mezunu 15 ve lise mezunu 2 katılımcı yer almıştır. Yaş gruplarına göre 15-24 yaş grubu 3, 25-44 yaş grubu 16, 45-64 yaş grubu 19 ve 65 yaş üzeri 2 katılımcı çalışmaya katkı sunmuştur. Medeni durumunu evli olarak belirten katılımcı sayısı 35, bekâr olduğunu ifade eden katılımcı sayısı ise 5'tir.

2.3. Veri Toplama ve Analiz

Suriyeli göçmenlerin göç süreçleri ve rotalarının Kilis örneklemini üzerinden incelenebilmesi amacıyla birincil veri kaynaklarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu veriler görüşme formundan hareketle elde edilebilmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırmacı tarafından katılımcıların göç deneyimlerini ortaya koyacak soru havuzu hazırlanmıştır. Bu soru havuzu ulusal ve uluslararası literatür incelenerek elde edilmiştir. Oluşturulan soru havuzunda 75 soru yer almış, ancak sonrasında konuyla yakından ilişkili olmayan sorular elenmiştir. Görüşme formundaki soruların tespiti ve test edilmesi sürecinde uzman görüşüne de başvurulmuş soru havuzunun etkili ve anlaşılır olması sağlanmıştır. Sorular Türkçe olarak hazırlanmış ve katılımcılara sözlü olarak sorular yöneltilmiştir. Görüşme formunun anlaşılabilirlik ve kullanılabilirliğinin test edilmesi için taslak olarak hazırlanan form sahada tesadüfi olarak seçilmiş beş Suriyeli göçmene uygulanarak pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmaya katılan göçmenler soruların anlaşılır olduğunu belirtmiş ve görüşme formu uygulama için hazır hale getirilmiştir. Hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formundaki ilk soru grubu katılımcıların demografik ve sosyo-ekonomik özelliklerinin (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, Suriye'de ikamet edilen yer gibi) tespitine yöneliktir. Bu gruptaki sorular kısa cevaplı ve fazla zaman almayan özelliktedir. İkinci grup soru seti göç motivasyonunun şekillenmesi üzerinedir. Bu grupta göçmenleri göçe iten faktörler, göçe teşvik eden kişiler, göç kararı ve Türkiye tercihinin nedenlerine yönelik sorular yer almıştır. Üçüncü grup soru seti göç deneyimini anlamak üzerine yöneltilmiştir. Bu grupta göçün tipolojisini anlamaya yönelik sorular, göç sürecinde rehber ve araçlar, göç süresi ve göç maliyetine yönelik sorular yer almıştır. Dördüncü grup soru seti göç rotalarını tespiti yöneliktir. Bu grupta göç sürecinde kullanılan yerleşmeler, Suriye sınırının terk edildiği nokta, sınır geçiş şekli ve Türkiye'ye giriş yapılan noktaların tespitine yönelik sorulara yer verilmiştir. Beşinci grup soru seti ise gelecek göç düşüncelerine yönelik sorulardır. Bu grupta Kilis'ten başka bulunan yerler, başka bir ülkeye veya kente göç düşünceleri ve geriye göç düşüncelerinin tespitine yönelik sorulara yer verilmiştir.

Görüşme formu uygulaması yüz yüze yapılmış ve sorular araştırmacı tarafından katılımcılara okunarak katılımcıların vermiş oldukları cevaplar yazılı olarak kaydedilmiştir. Elde edilen görüşme metinleri eş zamanlı kodlama ile içerik analizine tabi tutulmuştur. Kodlamalar doğrultusunda benzer yanıtlar kendi içerisinde sınıflandırılarak nitel veriler nicel yapıya dönüştürülmüştür. Nicel yapıya dönüştürülen bu veriler bulgular kısmında tablo ve metin içerisinde ele alınmıştır. Nitel araştırma sonucu elde edilen verilerin değerlendirilmesi sürecinde her zaman güçlü bir yorumcuya veya tercümana ihtiyaç vardır. Bu nedenle nitel çalışmalarda yorumculuk görevini daha çok araştırmacılar ve katılımcılar üstlenmiş olur (Uzun, 2019, s. 23; İncili ve Deniz, 2023, s. 2400). Çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla araştırma konusunun ölçümü için tasarlanan ölçme aracı uygun bir şekilde hazırlanarak uzman görüşü ve pilot uygulamalar yapılmıştır. Araştırma sürecinde konuya ön yargıdan uzak bir tutum sergilenmiştir. Ayrıca araştırmacının Suriye kaynaklı göç sürecinin başlangıcından beri çalışma sahasında ikamet etmesi sürecin ve deneyimlerin uzun süreli gözlemini mümkün kılmıştır.

3. Bulgular

3.1. Göç Motivasyonu

Göç herhangi bir toplumun yapısında meydana gelen değişimin doğal sonucu olarak ortaya çıkan bir eylemdir (Abadan-Unat, 1977, s. 123; Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016, s. 8). Bu değişimler göç motivasyonlarını belirleyen en önemli dinamikleri meydana getirir. Nonneman ve Kaizen'e (2007) göre bireyin yaşadığı yeri terk etme sebebi ekonomik gerekçeler (yoksulluk ve işsizlik vb.) ve siyasi ya da askeri (savaş, çatışma, insan hakları ihlalleri vb.) nedenlerdendir. Laczko ve Rudolf'a (2013) göre göçler ekonomik, demografik, çatışma ve savaş, zayıf yönetim, çevresel etkenler ve hedef ülkedeki soydaşların varlığından kaynaklanır. Diğer bir görüşe göre göç, yaşanılan yerdeki (kaynak bölge) itici faktörler ile gidilecek yerdeki (hedef bölge) çekici faktörlerin birleşmesinden ortaya çıkar (Faist, 2003, s. 14; Özaslan, 2023). Wood'a (1994) göre göçü ortaya çıkaran üç temel faktör vardır. Birincisi; iç savaş, siyasi ve sosyal istikrarsızlık, can ve mal güvenliğine yönelik tehditlerdir. İkincisi çevresel sorunlar ve ekonomik buhranlardır. Üçüncüsü ise etnik veya dini sebeplerle gerçekleşen silahlı mücadele veya çatışmalardır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç sürecinde makro, mezo ve mikro düzeyde motivasyonlar ortaya çıkmıştır. Makro düzeydeki motivasyonlar göçün kaynak noktasında var olan güvenlik kaygısı, bombalı saldırılar, askere alınma korkusu, ölümler ve travmatik durumlardır. Türkiye, Suriye'ye olan coğrafi yakınlık, önceden bilinirlik ve açık kapı politikası göç motivasyonu açısından makro etkenleri oluşturmuştur. Mezo düzeydeki motivasyon kaynakları arasında muhalif olarak etiketlenme korkusu, kaçırılma korkusu ve terör örgütlerinin yaratmış olduğu güvenlik tehditleri yer almaktadır. Hedef ülke olan Türkiye'de iletişim halinde oldukları ilişki ağları ise mezo düzey motivasyonları arasındadır. Mikro düzeyde ise kaynak noktada ekonomik ve sosyal yoksunluk göç motivasyonlarını meydana getirmiştir.

Suriye kaynaklı zorunlu göçlerin devamlılığında siyasi çözüm ümidinin azalması, rejimin taleplere karşı ilgisiz kalışı, bozulan sosyal, ekonomik ve kültürel yapının uzun süre düzelme ihtimalinin olmaması sebepleri etkili olmaktadır (Neccar ve Erkut, 2016, s. 189; İncili, 2023, s. 15). Ortaya çıkan istikrarsız durum Suriyelileri güvenli bölge arayışı içinde zorunlu göçe maruz bırakmıştır (Ağır ve Sezik, 2015, s. 96). Bu zorunlu göçler Suriyelilerin hem ülke içinde hem de ülke dışında yer değişimine sebep olmuştur. Görüldüğü üzere Suriye kaynaklı göçlerin asıl nedeni zorunluluktur (İncili ve Akdemir, 2016). Yaşadıkları alanı terk etmek zorunda kalan göçmenlerin farklı mekânlara yolculuğu göçmenleri yaşadığı mekânın yabancı haline getirmektedir. Göçmenler yaşamları, anıları, kültürleri, birikimleri ve hafızalarını da taşıyarak bilinmezliğe doğru göç ederler. Göç motivasyonu itici ve çekici dinamiklerin meydana getirdiği bir süreçtir. İtici etkenler Suriye'deki problemlerden kaynaklanan motivasyon unsurları iken çekici etkenler göçün hedefi olan Türkiye'de ki avantajlı koşullardır. Menşe ülke olarak Suriye göçünün çatışmalara bağlı meydana geldiği başat faktör olsa da bütün Suriyelilerin bu sebepten dolayı göç ettiğini söylemek mümkün değildir (İnce, 2019, s. 2587). Yapılan saha araştırmasında da göç etme nedenleri arasında yoksulluk, askere alınma korkusu, alt yapı eksikliği gibi bazı itici faktörlerin Suriyeli göçünün artışı belirleyici olduğu görülmektedir. Çekici faktörler tarafında ise hedef ülkedeki var olan güvenlik avantajı temel göç motivasyonu olarak görülse de iş imkânları, uygulanan politika, ulaşılabilirlik, kültürel yakınlık, din birliği, tarihsel sosyal ilişkilerin varlığı çekici faktörlerin diğer unsurlarını oluşturmaktadır.

Tablo 1. Kaynak Ülkeden Göç Etme Nedenleri (İtici Faktörler)

Neden	Frekans	Oran %
Can güvenliği tehlikesi	34	85
Yoğun bombalı saldırılar	32	80
Askere alınma korkusu	19	47
Muhalif olarak etiketlenme	18	45
Kaçırılma korkusu	14	35
Terör örgütleri tehdidi	12	30
Ekonomik ve sosyal yoksunluk	10	25

Katılımcıları göçe sürükleyen faktörler iç savaş nedeniyle yaşanan can güvenliği tehlikesi (34), yoğun bombalı saldırılar (32), askere alınma korkusu (19), muhalif olarak etiketlenme (18), kaçırılma korkusu (14), terör örgütleri tehdidi (12) ve ekonomik ve sosyal yoksunluk (10) şeklinde belirlenmiştir (Tablo 1).

Can güvenliği tehlikesi Suriyelileri göçe zorlayan en önemli motivasyonu meydana getirmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde belirtildiği üzere fizyolojik ihtiyaçlardan sonra güvenlik gereksinimi insanın yaşamını sürdürmesi için önemli bir basamağı meydana getirir. Suriye iç savaşıyla beraber bozulan ortam güvenlik problemlerini de beraberinde getirmiştir. Aslında katılımcıların diğer belirttiği maddeler de güvenlik sebebiyle ortaya çıkan sorunları ifade etmektedir. Bir katılımcı can güvenliği tehlikesinin göç motivasyonu üzerindeki etkisini şu şekilde belirtmiştir:

“Çatışmaların başlamasıyla birlikte can güvenliği diye bir şey kalmadı. Kim hangi taraftan belli değil. Arkadaşlarımdan hatta kardeşimden bile şüphelenir duruma geldim. Kimse kimseye güvenmiyordu. Halep'te yaşamımı sürdürüyordum. Protestolara katılmışım. Ben ve arkadaşlarımı gözaltına aldılar. Ben şanslıydım beni bıraktılar. Diğer arkadaşlarımdan haber alamadık. Böyle belirsiz bir ortamda hep korkuyla yaşıyorduk. Evimin bulunduğu sokağa bombalı saldırı da oldu. Bu saldırıda birçok komşum hayatını yitirdi. Çocuklarım ve eşim ağır travmalar yaşadı. Göç etmeseydik belki biz de can verecektik. Çünkü biz göç ettikten sonra evimizin bulunduğu yere bomba isabet etmiş.” K-19 Erkek

Savaşın şiddetlenmesi ve ülke çapına yayılmasıyla birlikte kentsel alanlarda başlayan bombalı saldırılar Suriyelileri göçe zorlayan diğer bir motivasyonu meydana getirmektedir. Varil ve misket bombaları ile saldırılar sonucu Suriyeli nüfus göç sürecini başlatmıştır. İlk göç ülke içinde özellikle kentten kıra doğru gerçekleşmiş, ancak bombalı saldırılar kırsala doğru da yayılınca ülke sınırını aşan bir göçe doğru evrilmiştir. Bir katılımcı yoğun bombalı saldırıların göç motivasyonu üzerindeki etkisini şu şekilde belirtmiştir:

“Savaşın başlamasıyla birlikte can güvenliğimiz kalmamıştı. Ben Halep'te yaşıyordum. Her gün bir noktada patlamalar olduğunu görüyorduk. Şehirdeki patlama ve çatışmalar gün geçtikçe artıyordu. Hem havadan bombalamalar yapılıyordu, hem de bombalı araçlarla çeşitli noktalarda bombalı saldırılar oluyordu. Bu durumda tek çaremiz başka yerlere göç etmek oldu. Önce Halep'in kuzeyinde olan bir köye akrabalarımızın yanına gittik. Ancak burada da kısa süre sonra bombalamalar yayılmaya başladı. Özellikle varil bombaları çok ürkütücüydü. Yer gök titriyordu. Biz de çareyi Türkiye'ye göç etmede bulduk” K-40 Erkek

Askere alınma korkusu Suriyelilerin göç motivasyonlarında önemli bir yer tutmaktadır. Askerlik vazifesini yapmış olanların da askere çağırılma durumu genç erkek nüfusun ülkeyi terk etmesine sebep olmuştur. Nitekim bu durum erkek nüfus üzerinde önemli bir göç motivasyonunu oluşturmuştur. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtlarda askerlikten korkmaktan ziyade kime karşı savaşılacağına muğlak olması, ortada bir düşmanın olmadığı söylemleri dikkat çekicidir. Bir katılımcı askere alınma korkusunun göç motivasyonu üzerindeki etkisini şu şekilde belirtmiştir:

“Türkiye'ye göç etmemde rejimin benim gibi gençleri istem dışı olarak askere almak istemesi etkili oldu. Üniversite hatta lise seviyesindeki erkekleri zorunlu olarak askere alıyorlardı. Eğer bir düşman olsaydı ben seve seve askere giderdim. Yani kendi mahallendeki, sokağındaki akrabalarına veya komşularına karşı askerlik yapmanı istiyorlar. Kendi insanına nasıl ateş açacaksın? Türkiye'de hep askerden kaçtığımızı söylüyorlar. Ancak biz askerlikten kaçmadık sadece kendi vatandaşımıza karşı saldırıda bulunmayı reddettik.” K-15 Erkek

Muhalif olarak etiketlenme Suriyelilerin göç motivasyonlarındaki diğer bir etkidir. Katılımcılara göre Suriye'de istihbarat (el-Muhaberat) çok etkili çalışan bir yapıdır. Herhangi birinin iftirasıyla bile tutuklanmalar mümkün olabilmektedir. Bu durumu bir katılımcı şu şekilde ifade etmiştir:

“İnsanlar birbirinden korkar duruma gelmişti. Çok fazla siyasi baskıyla karşılaştık. İşkence edilenler oldu. Birbirlerini asılsız yere ihbar edenler de vardı. Mahallede el-muhaberatın elinde bir liste olduğu ve bu listedekilerin teker teker alınarak tutuklanacakları söylentileri dolaşmaya başladı. Benim hiçbir siyasi düşüncem yok ancak bir iftiraya uğramış olabilirdim. Bu nedenle çareyi göç etmede buldum.” K-11 Erkek

Güvensizlik ortamında kişilerin kaçırılma korkusu diğer bir göç motivasyonudur. Katılımcıların vermiş olduğu yanıtlarda kaçırılma olayları rejim tarafından muhalif grup üyelerine, terör örgütü üyeleri tarafından ise fideye amaçlı zengin kişilere yönelik bir eylemdi. Terör örgütlerinin tehditleri ise Suriyelileri göçe yönlendiren diğer bir motivasyon kaynağı olmuştur. Yine katılımcıların vermiş oldukları yanıtlarda terör örgütü mensuplarının yerli nüfusu yerinden ederek boşalan sahalara kendilerinin yerleştiklerini ifade etmişlerdir.

İstikrarsız bir ortamda kuşkusuz ekonomik ve sosyal yoksunlukta baş gösterir. Dolayısıyla bu yoksunluk göç motivasyonlarında önemli bir yer tutar. Çatışmalar sebebiyle gıdaya ve suya erişimin kısıtlı olması, altyapı sisteminin çökmesi, elektrik ve su kesintileri Suriyelilerin göç motivasyonlarında önemli belirleyiciler olmuştur. Bir katılımcı bu süreci şu şekilde ifade etmiştir:

“Savaşın başlamasıyla beraber işlerimiz durdu. Ben Halep’te ayakkabı imalatıyla uğraşıyordum. Yapılan bombalı saldırıda iş yerimin yarısı tahrip oldu. Mecburen iş yerimi kapatmak zorunda kaldım. Çalışacak başka bir iş yoktu. Ne doğru dürüst ekmek vardı ne market. Elimizde para olsa da alabileceğimiz bir ürün yoktu. Sonraki günlerde elektrik ve sular da kesilmişti. Geceleri sokaklar kap karanlık oluyordu. Kimse dışarı çıkamıyordu. Mecburen çareyi göç etmede bulduk.” K-5 Erkek

Göç motivasyonunda hedef bölgenin/ülkenin çekiciliği diğer etkili olan dinamikleri meydana getirir. Suriyeli göçmenlerin en fazla tercih ettiği ülke olan Türkiye’nin sunmuş olduğu birtakım avantajlar göç sürecinin motivasyonunu meydana getirmiştir. Türkiye’nin huzur ve istikrar derecesinin (134. sırada olduğu görülmektedir) (Şahin ve Düzgün, 2015, s. 173) Suriye’nin diğer komşu ülkelerine (Irak, Lübnan, İsrail, Ürdün) göre yüksek oluşu Türkiye’yi hedef ülke durumuna getirmiştir. Göç dalgalarını ve akışları belirleme süreçlerinde kültürel uyumluluk, sosyal tutumlar, nüfus politikaları, coğrafi yakınlık ve uygulanan politikalar önem arz etmektedir (Kunz, 1981). Diğer taraftan hedef ülkenin göçmen akınlarına karşı tutumu, sınır kontrol derecesi, ilk göçmen ve akraba gruplarının ülkeye yerleşim deneyimi mülteci ve göçmen adaylarının ilk ataklarını, yönlerini ve seçimlerini etkileyen diğer faktörlerdir (Faist, 2003, s. 108; Uzun, 2019, s. 48-49).

Tablo 2. Hedef Ülkeye Göç Etme Nedenleri (Çekici Faktörler)

Neden	Frekans	Oran %
Coğrafi yakınlık ve güvenli bölge	34	85
Açık kapı politikası	28	70
İlişki ağları	21	52,5
Kültürel ve dini benzerlik	20	50
Hedef ülke bilinirliği	18	45

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda hedef ülkedeki çekici etmenlerin göç motivasyonları üzerinde etkili olduğu anlaşılmıştır. Katılımcılar coğrafi yakınlık ve güvenli bölge (34), açık kapı politikası (28), ilişki ağları (21), kültürel ve dini benzerlik (20) ve hedef ülke bilinirliğinin (18) göç kararı üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 2).

Katılımcıların verdiği bilgilerden hareketle coğrafi yakınlık ve güvenli bölge arayışının en önemli göç motivasyonu olduğu anlaşılmaktadır. Suriyeli göçmenlerin göç etme nedenleri, cinsiyetlerine, yaş yapısına, göç edilen yerin özelliklerine göre farklılık gösterse de göçmen topluluklarının iç çatışma veya savaşlardan kaynaklı olarak gördükleri zulümler ve yakınlarını kaybetmelerinden kaynaklanan psikolojik sorunları benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla göçmen toplulukları can kaybı endişesi ile yaşadıkları menşe ülkeleri terk etmekle birlikte en yakın güvenli bölgelere göç etmektedirler.

Zorunlu göçler doğası gereği ani ve kitlesel olduğundan dolayı en yakın güvenli bölgeye hareket düşünülür. Ravenstein, The Laws of Migration adlı makalesinde göçmenlerin uzun mesafe yerine kısa mesafeli alanları tercih ettiğini ve bu kısa alanlara göç eden göçmenlerin de yoğun göç dalgaları meydana getirdiğini belirtmiştir (Ravenstein, 1885). Suriyeli göçmenlerin Kilis’i tercih etme nedenlerinin başında da coğrafi yakınlık gelmektedir. Kaynak ülkeye duyulan özlem, göç süresinin belirsizliği ve göçmenlerin ülkelere dönebilme umutları yakın coğrafi mesafelerde göçmen yoğunluğunu yaratır. Coğrafi yakınlık ilkesi hedef bölge ve kaynak bölge arasında ilişkiler ağının kurulmasına ve göç alan mekânların daha bilinir hale gelmesi göçmenlerin aynı mekânlarda yoğun nüfuslu alanlar oluşturmasına olanak sağlamaktadır (İncili, 2023). Göç sonucu mekânın terki, göçmenin zihninde temelli bir kopuşun tezahürü olmamakta aynı zamanda geriye dönüş düşüncesinde hedef-kaynak bağlamı önem arz etmektedir (Beyaz, 2020, s.13). Yani göçmenlerin mekânsal ayrılışları geçmiş ile bağlarının kopması anlamına gelmez. Geri dönme ümitleri kaynak ülkeye yakın konumlarda göçmen yoğunluğunu artıran önemli bir etkidir. Çalışma sahası da bu sebeplerden dolayı yoğun bir göçmen nüfusa sahiptir. Hatta çeşitli sebeplerle alınan izinlerle göçmen nüfus Suriye’ye gidiş-dönüş yapabilmektedir. Bu durumda Türkiye’de Suriyeli göçmenlerin kalmaya devam etmesi güvenlikten çok belirsizlik ve ekonomik kaygılar sebebiyle olduğu ifade edilebilir. Bazı katılımcılar coğrafi yakınlık ve güvenli bölge arayışlarının göç motivasyonu üzerindeki etkisini şu ifadelerle belirtmişlerdir:

“Suriye’deyken Azez’de oturuyorduk. Çatışmalar başlayınca en yakın ve güvenli yer olan Kilis’i tercih ettik. Yaklaşık 20 kilometre yürüdük ve sınıra ulaştık. Buradan sınır hattını geçerek Kilis’e geldik. Biz sınıra yakın olduğumuz için çok şanslıydık. Halep’ten gelenler çok daha zorlu yolculuklar yaparaktan sınıra ulaştılar. Kilis’e

geldiğimde rahatlamıştım. Küçük çocuklarım vardı. Her gece korkudan ağlayarak sabahlıyorlardı. Kilis'e ilk geldiğimizde parkta çadırlarda kaldık, zor günlerdi. Ancak bomba korkusu olmadan uyumak uzun süreden sonra Kilis'te mümkün oldu. Kilis, Azez'e çok yakın konumda ve hâlâ orada kalan tanıdıklarımız var. Bazen bayramlarda izin alarak Azez'e gidebiliyoruz. Ben bir kızımı Azez'de bir akrabama verdim. Kızımın düğününü yapmak için izin alarak Azez'e gidebildim. Uzak bir yerde olsaydım bu kadar kolay gidip gelemezdim.” K-10 Kadın

Türkiye'nin uyguladığı açık kapı politikası katılımcıların en çok dile getirmiş olduğu göç motivasyonları arasında yer almaktadır. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar için ilk zamanlar izlediği açık kapı politikası göçmenlerin Türkiye'yi tercih etmesinde etkili olmuştur (Türkoğlu ve Elmastaş, 2023, s. 68). 2016 yılına kadar uygulanan bu politika kitlesel göçü meydana getirerek özellikle sınır kentlerinde aşırı göçmen yoğunluklarına sebep oldu. Kilis bu durumu yaşayan en iyi örnektir. Zaman zaman kendi nüfusu kadar sığınmacıya ev sahipliği yapan kent bu kitlesel göçün izlenebildiği ve sonuçlarının gözlenebildiği bir göç laboratuvarı haline gelmiştir. Katılımcılardan biri açık kapı politikasının göç motivasyonundaki etkisini şu ifadelerle dile getirmiştir.

“Biz Halep'te yaşıyorduk. Çatışmalar başlayınca göç etmeyi düşündük. Öncelikle babamın köyüne göç ettik. Bir zaman sonra köylerde de saldırılar yaşanmaya başladı. Bu defa sınırları aşmayı düşündük. Benim çevrem biraz genişti. Türkiye'ye de zaman zaman gidip geliyordum. Sınra yakın köylerdeki tanıdıklarımı arayınca Türkiye'nin sınır kapısını açtığı haberini aldık. Zaman geçirmeden Bab es-Selame sınır kapısına hareket ettik. Bu sınırdan geçtikten sonra Öncüpınar kapısına ulaştık. 2011 yılının Temmuz ayıydı. Hava çok sıcaktı ve çok büyük izdihamlar vardı. Neyse ki sonunda sınırı geçerek Kilis'e giriş yapmıştık.” K-21 Erkek

Göç motivasyonu üzerinde etkili olan diğer bir dinamik ilişki ağları olmuştur. Her göçmen göç öncesi veya göç sonrasında ilişki ağlarını kullanarak göç sürecini deneyimlemiştir. Ağlar teorisi olarak bilinen bu yaklaşım göç etmiş insanlar ile göç etmek isteyen insanlar arasında bilgi alışverişine dayanmaktadır. Dolayısıyla insanlar göç etmek istediğinde öncül göçmen grupları ile ilişkiler ağı yöntemiyle birbirlerinden istifade ederler (Akyıldız, 2016, s. 162; Türkoğlu ve Elmastaş, 2023, s. 68). Diğer bir ifadeyle Suriye'den Türkiye'ye göç edip Türkiye'nin farklı illerine yönelen öncü grup sonradan gelişen göçmen ilişki ağının da temelini oluşturmuştur (Çağlayan, 2015, s. 203; İnce, 2019, s. 2603). Göçmenlerin kurdukları ağlar dört aşamada gerçekleşmektedir. Birincisi, göçmenlerin kurdukları ağlar göç etme motivasyonunu artıran bir boyuta sahiptir. Hedef bölgeyle ilgili edinilen bilgi, hukuki durum, sınır geçişi ve izlenecek yollar göçe sonradan katılanlar için göçe dair önemli bir motivasyon kaynağını oluşturacaktır. İkincisi, göç etmenin maliyetini düşürmektedir. Göçmenin hem psikolojik hem de ekonomik maliyetini finanse ederek onu göç etmeye cesaretlendirmektedir. Üçüncüsü, yasadışı göç ve illegal faaliyet gösteren yapıların ortaya çıkmasına zemin oluşturmaktadır. Dördüncüsü ise öncü göçmenler tarafından yeni gelenlere iş bulma, ev kiralama, eşya tedariki gibi meselelerde destekler sağlanmaktadır (Cengiz, 2020, s. 86). Katılımcılardan bazıları ilişki ağlarının göç motivasyonundaki etkisini şu ifadelerle dile getirmişlerdir.

“Biz Azez'de oturuyorduk. Göçe başlamadan önce eşim hep telefon görüşmeleri yaptı. Önceden Kilis'e göç etmiş arkadaşlarıyla konuştu. Tabi mesafe kısa olsa da çatışmaların ve güvensizliğin olduğu ortamda hareket etme zor. Sınır geçişini yaptıran adamlarla da önceden tanıdıkları vasıtasıyla iletişimde bulunduk. Şimerin köyüne gelmemiz söylendi. Bu köy sınır köyü hemen karşısında da İnanlı köyü var. Sınırdan rehberler eşliğinde geçiş yaptık. Yaklaşık 20 kişilik bir gruptuk. Sınır geçişinden sonra köy çıkışında önceden irtibata geçtiğimiz akrabalarımız bizi arabayla alarak Kilis'e getirdiler. Bir müddet tanıdıklarımızın evinde kaldık.” K-33 Kadın

Katılımcılar kültürel ve dini benzerlik faktörünün de göç motivasyonu üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Yüz yıl öncesine kadar arada sınırın olmadığı, aynı kültürlerin yaşandığı bir coğrafya vardı. Sınır çizildikten sonra araya bürokratik engeller girse de her iki ülke sınırında yaşayan insanların kültürleri, gelenek ve görenekleri birbirine yakındı. Her iki tarafta da akrabalık bağları devam eden bir yapı meydana gelmişti. Sınırın fiziki bir ayırıcı unsurla bölünmemesi de bu kültürel benzerliğin devamını sağlamıştır. Katılımcılardan bazıları kültürel ve dini benzerliğin göç motivasyonundaki etkisini şu ifadelerle dile getirmişlerdir.

“Türkiye'yi tercih ettik. Çünkü burası Müslüman bir ülke. Burada dinimizi özgürce yaşıyoruz. Din aynı olunca kültürlerde birbirine yakın oluyor. Kilis aynı Azez gibi. Yapılar, sokaklar, çarşı hep birbirine benziyor. Dillerimiz farklı olmasına rağmen kültür birbirine çok benzer. Bizim soyumuz da eskiden Türk'müş. Hatta dedem Türkçeyi konuşabiliyordu. Ama ne yazık ki bize öğretmediler Türkçeyi. Eğer Türkçeyi biliyor olsaydık çok daha kısa sürede uyum sağlayabilirdik. Hatta Kilis'in yerel ağzındaki bazı kelimeler Arapçada kullanılıyor. Biz aynı kültürün parçalarıyız. Yıllar geçse de kültür parçaları kaybolmuyor. Yemek kültürlerimiz, inanışlar, gelenek ve göreneklerde çok benzer yanlarımız var.” K-8 Erkek

Katılımcılara göre hedef ülkenin bilinirliği de göç motivasyonunu oluşturan bir faktördür. Suriyelilerin göç süreci öncesinde bakiyede biriktirilen deneyimler göç etme sürecinde kullanılarak daha rahat yaşayabilecekleri

bir mekânı tercihlerinde etkili olmuştur. Suriyeli göçmen nüfusun yer tercihiinde önceki deneyimler önemli bir yol gösterici olarak belirlemektedir (İncili, 2023). Kilis'i tercih eden birçok Suriyelinin kendileri ya da tanıdıkları savaş öncesinde ziyaret veya ticaret yoluyla bu kenti deneyimlemişlerdir. Kilis'in esasen ticaret ve Hac yolu üzerinde yer alması nedeniyle tarihsel olarak Halep ve Kilis'in yüzyıllar boyunca birlikte ticaret yapmasından kaynaklı olarak bilinir yer olması göç motivasyonunda etkili olmuştur (İncili ve Akdemir, 2016). Bilinirlik üzerinde savaş öncesi ticari ilişkiler, iki ülke arasında vize uygulamasının kaldırılması, bayram dönemlerinde kimlikle gidiş-dönüş, bavul (çanta) ticaretine yönelik uygulamalar karşılıklı bilinirliği artırmıştır. Coğrafi yakınlık göç rotalarının oluşumunda etkili olduğu kadar coğrafi bilinirlik de göç sürecinde hedef bölgenin belirlenmesinde etkili olmaktadır. Katılımcılardan biri hedef ülke bilinirliğinin göç motivasyonundaki etkisini şu ifadelerle dile getirmiştir.

"Kilis'te savaş öncesinde tanıdık ve akrabalarımız vardı. Bizim atalarımız da Türk'tü. Sınır çizildikten sonra bizim köyümüz Suriye tarafında kalmış. Keşke Türkiye tarafında kalsaydı. Savaş öncesinde Türkiye-Suriye ilişkileri çok iyiydi. Türkler haftada bir Suriye'ye geçip alışverişlerini yapabiliyorlardı. Türkiye'ye göre fiyatlar çok cazipti. Özellikle petrol, çay, şeker, kahve, sigara, et ve diğer her şey daha ucuzdu. Ben Azez'de gelen Türklere bu ürünleri ayarlıyordum ve bir müşteri kitlem oluşmuştu. Savaştan önce Kilis, Gaziantep ve İstanbul'da bulundum. Türkiye'yi tanıyordum. Özellikle Kilis'e çok defa gidiş geliş yaptım. Bayramlarda da ailecek Kilis'e akrabalarımızı ziyarete geliyorduk. Onlar da bize gelirlerdi. Kilis'i iyi bildiğim için tercih ettim ve burada bir işyeri açarak geçimimi sağlıyorum." K-38 Erkek

3.2. Göç Deneyimi

Suriyeli göçmen nüfusun göç sürecindeki deneyimlerini ortaya koymak için kaynak nokta (çıkış yeri), göç biçimi, sınırın geçiliş şekli, göç süresi, sınır geçiş maliyeti, sınır geçiş organizasyonları ve Türkiye'ye giriş konuları ele alınmıştır. Katılımcılara yöneltilen görüşme sorularına verilen cevaplardan hareketle Suriyeli göçmen nüfusun göç deneyimleri ortaya konulmuştur.

Katılımcıların göç öncesi yaşadıkları yer analiz edildiğinde sınıra yakın yerleşmelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Ravenstein'in göç yasalarına uygun olarak göçler genellikle kısa mesafelerden yapılmıştır. Katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle en fazla göçmen Azez'den (11) gelmiştir. Kilis'e en yakın yerleşme birimi olması sebebiyle Azez'den gelen göçmen sayısının yüksek olduğu görülmektedir. Halep'ten geldiklerini söyleyen katılımcı sayısı 7, Tel Rıfat ve El Bab'dan 5, Mare'den 4, Menbiç'ten 3, Afrin'den 2, Kilis'e uzak konumda bulunan İdlib, Hama ve Humus'tan ise birer katılımcı göçmen bulunmaktadır.

Katılımcıların göç deneyimleri biçimlerine göre incelendiğinde toplu/kitlesele olarak göç ettiğini ifade eden 34, bireysel olarak göç ettiğini ifade edenlerin sayısı ise 6'dır. Göçün zorunlu ve ani oluşu, göçmenleri hızlı bir şekilde harekete geçirerek, kitlesele göçün yaşanmasına sebep olmuştur. Bireysel olarak göç ettiğini belirten kişiler pasaport kullanarak sınır kapısından resmi olarak geçiş yapan kişilerdir. Diğer katılımcılar ise pasaportsuz olarak Türkiye'ye giriş yapabilmişlerdir. Tek geldiğini söyleyen 6 katılımcının cinsiyet durumu erkektir. Bu kişiler öncü göçmen grup olarak Türkiye'ye giriş yapmış ve sonraki süreçte ailesini de Türkiye'ye çeşitli yollarla getirtmiştir. Aile üyelerinin tamamının pasaportu olmadığı için bu yönetime başvurulmuştur. Toplu olarak göç faaliyetini deneyimleyen katılımcılar ise birinci ve ikinci derece akrabaları veya komşularıyla beraber göç sürecine katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Suriyeli göçmenlerin sınırı geçiş yöntemleri göç deneyiminin en zorlu yanını meydana getirir. 2011 yılındaki Suriye'deki iç çatışmalar sonucunda milyonlarca insan zorlu bir göç yolculuğunda kendini buldu. Yaşanılan kitlesele göç sebebiyle insanlar göçe hazırlıksız yakalanmış ve can güvenlikleri açısından en kısa rotaları tercih etmişlerdir. Bu dramatik göç yolculuğu da diğer göçlerden hayli farklı yaşanmaktadır. Göçmenlerin bazıları resmi evraklara sahip olmadığı için yasadışı/illegal yollara başvurmuştur. Yasadışı göç ayrıca, 'göçmen kaçakçılığı' yapan suç organizasyonlarının etkinlik kazanmasına da zemin hazırlamıştır. Oldukça riskli ve zor olan bu göç sürecinde göçmenler bazen kaçakçıların kötü davranış ve istismarlarına maruz kalmakta, bazen de coğrafi koşullara yenik düşerek hayatlarını kaybetmektedirler (Yılmaz, 2014, s. 1685).

Katılımcılara sınır geçişlerini nasıl yaptıkları sorulduğunda 6 katılımcı (%15) pasaportlu, 10 katılımcı (%25) sınır kapısından kontrollü olarak, 24 katılımcı (%65) ise sınırdaki telden kontrolsüz olarak geçerek Türkiye'ye giriş yaptığını belirtmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Göçmenlerin Sınırı Geçiş Şekilleri

Geçiş Türü	Frekans	%
Telden kontrolsüz gererek	24	60
Sınır kapısından kontrollü	10	25
Pasaportlu	6	15

Katılımcılardan elde edilen verilerden hareketle göçmenlerin çoğunluğunun kontrolsüz olarak Türkiye'ye giriş yaptığı anlaşılmaktadır. Bu durum açık kapı politikasının kapsamının çok geniş olduğunu gösterir. Suriye'nin iç kısımlarından yola çıkan bir kişinin yasadışı/illegal yollardan Türkiye'ye geçeceği varsayıldığında süreç şu şekilde işlemektedir. Suriyeli sığınmacı öncelikle Suriye-Kilis sınırındaki köylere veya sınırdaki kırsala ulaşır bu yasadışı göçü düzenleyen şebekeyle irtibata geçer. Belli bir ücret karşılığında anlaşarak ki bu ücret zamana göre değişkendir, uygun zamanlar gözetilir ve yasadışı rotalar kullanılarak sınır geçişi yaptırılır. Sınırın Suriye'deki tarafı geçildikten sonra koordineli çalışan gruplar sığınmacıları belli yerlere yönlendirerek Türkiye kısmındaki amatör illegal/yasadışı göçü organize eden gruplar devreye sokulur. Sığınmacının bir diğer anlaşma yapması gereken grup Türkiye'de bu yasadışı göçü organize eden amatör kişilerdir. Sığınmacı belli bir ücret karşılığı yine bu gruplarla anlaşarak sınırın Türkiye tarafı geçilir ve yasadışı göçe katılan sığınmacılar Kilis merkeze kadar ulaştırılır. Elbette bu sistem tersi yönde de işlemekte ve aynı aşamalar tekrar edilmektedir. Sınırı pasaport ile geçen bir katılımcı sınır geçiş deneyimini şöyle aktarmıştır:

“2011 yılının Mayıs ayında sınırdan pasaportum ile geçerek Kilis'e geldim. Sınırı tek olarak geçtim. Çünkü ailede pasaportu olan sadece bendim. Kilis'te ev ayarlayınca ailemi de getirttim. Ancak onların pasaportları olmadığı için sınır kapısından kontrollü olarak geçebildiler.” K-2 Erkek

Sınırı kontrolsüz geçenlerin göç deneyimleri ise çok daha dramatiktir. Katılımcılardan bazıları bu durumu şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Göçe karar verdiğimizde bir kaçakçı ile görüştim. Kişi başı 50 dolara bizi sınırdan geçireceğini söyledi. Çocuklar ve ben toplamda 200 dolar ödedik. Azez'de bizi bir kamyonun kasasına bindirdiler. Yaklaşık 20 kişi vardık. Birkaç köyden geçtikten sonra sınıra yakın bir noktada bizi indirdiler. İş organize eden kişi telsizle karşı tarafla haberleşiyordu. Bu yasadışı geçiş organize bir işti. Bize tel örgülerden hızlıca geçmemiz söylendi. Sınırdaki tel örgülere kadar temkinli bir şekilde yürüdük. Gece 2-3 gibiydi. Sonunda zor da olsa telden geçmiştik. Tabi tel örgülerden geçerken vücudumuzda kesiklerde oluşmuştu. Sınır hattını geçtikten sonra bir bilinmezliğe doğru yürüdük. Sınır köyünün hemen çıkışında taksiler bekliyordu. Taksibe binerekten Kilis'e ulaştık.” K-25 Kadın

“2013 yılında sınırdan kaçak olarak geçiş yaptım. Kaçak olarak gelenlerin hepsi mecburen para ödüyor. Çünkü sınır çok tehlikeli, mayınlı. Tek geçişlerde mayına basma ihtimalin var. Bu rehberler denenmiş noktalardan geçiş yaptırıyor. Ancak yine de mayına basmama garantisi yok. Bizden bir hafta önce bir kaçak göçmen mayına basmış ve ölmüş. Düşününün mayında ölen kişinin bile parası kaçakçılarda. Benim geçiş yaptığım dönemde kapılar açıktı ama çok sıra vardı. Kapının açık olduğu zamanlarda kaçak geçişlerde daha az para alınıyordu. Ben yaklaşık 20 dolar vererek telden geçiş yaptım. Yaklaşık 50 kişiydik. Onarlı gruplar şeklinde gece yarısı bizleri tele gönderdiler. Biz ikinci gruptuk geçmeyi başardık. Bizden sonraki grubu jandarma yakalamış ve geçememişler. Üstelik parayı da peşin alıyorlar. Yakalananların paraları da gitmiş oldu.” K-14 Erkek

Yasadışı/illegal geçişlerde oluşan ekonomik yapı göç endüstrisi kavramıyla ele alınmaktadır. Bu kavram göç sürecinde kolaylaştırıcı olarak rol alan seyahat acenteleri, işçi simsarları, tercümanları ve hatta otel sahipleri gibi göç hareketlerini yöneterek buradan gelir sağlayan kişi ve kurumları kapsamaktadır (Castles ve Miller, 2008, s. 162). Dolayısıyla göçmenler üzerinden gelir elde etmeye çalışan her kişi veya grup göç endüstrisinin bir parçasıdır (Gülerce ve Demir, 2021, s. 190). Sığınmacıların kullandıkları geçiş yöntemleri ise sınırın her iki tarafında bir ekonomik sektör yaratmıştır. Her iki tarafta da sınıra yakın köyler bu yasadışı/illegal göçte etkin rol oynamaktadır. Yani bu illegal göç iki taraflı işleyen organize bir şekle bürünmüştür. Bu iki tarafta muhakkak birbiri ile koordineli bir çalışma yürütmektedir. Sınırı telden kontrolsüz olarak geçen 24 katılımcı da geçişi bir rehber eşliğinde yapmış ve belirli bir ücret ödemiştir.

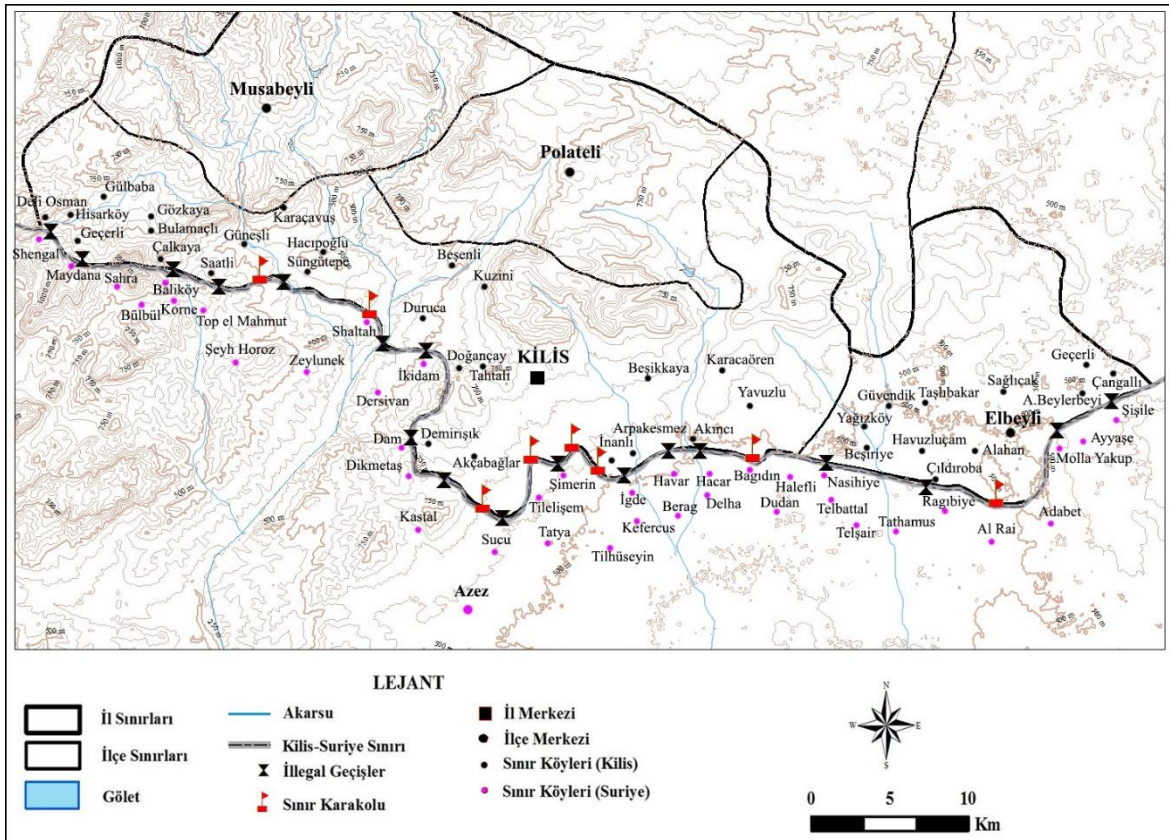
Bu yasadışı göçün Suriyeli sığınmacıya maliyeti ise çok değişkenlik göstermektedir. Güvenliğin sıkıntılı olmadığı zamanlarda bazı Suriyeliler gününbirlik bile tel hattını kullanarak Suriye ve Türkiye arasında cüzi bir ücretle yasadışı geçiş yapabilmekteydiler. Örneğin, 2014 yılının Mayıs ayında Suriyeli bir sığınmacının ifadesine göre Halep'e 50 TL maliyetle bir buçuk saatte gidilebilmekteydi. Fakat günümüz şartlarında bu geçişler güvenlik sebepleri ve artık sınırdaki uygulanan caydırıcı birtakım unsurlarla zorlaşmış ve bu zorluk

geçişin maliyetini arttırmıştır. Artık günümüzde kişi başı geçiş maliyeti bir katılımcının ifadesine göre 2000-2500 \$'dır.

Türkiye'nin 2016 yılında açık kapı politikasından vazgeçerek sınıra duvar inşası kontrolsüz geçişlerin de azalmasında etkili olmuştur. Ülkemiz tarafından sınırdaki güvenlik tedbirlerinin artırılması zaman zaman sınırın "özel güvenlik bölgesi" ilan edilmesi ve caydırıcı engellerle (derin hendekler, kalın ve yüksek duvarlar, aydınlatma ve kamera sistemleri vb.) sınırın kuşatılması yasadışı geçişleri azaltmış, geçiş maliyeti ise buna paralel olarak artmıştır. İç savaşın ilk yıllarında yasadışı geçişlerde yoğun olan kadın, çocuk ve yaşlı nüfusun yerini günümüzde erkek ve genç nüfus almaya başlamıştır. Çünkü sınırdaki caydırıcı önlemler kadın, çocuk ve yaşlıların yasadışı geçiş yapmasını engelleyen caydırıcılar olmuştur. Böylece önceleri karma özellikle geçişlerin yaşandığı sınırdan bugün daha çok erkek ve genç nüfusun yasadışı geçiş yaptığı söylenebilir. Bu durumu düzensiz göçmen verileri de desteklemektedir. 2015 yılında 56 kadın, 137 erkek; 2016 yılında 25 kadın, 196 erkek; 2020 yılında 36 kadın, 149 erkek ve 2021 yılında 30 kadın, 179 erkek (Kilis Emniyet Müdürlüğü) düzensiz göçmen olarak yakalanmıştır. Dolayısıyla sınıra duvar inşasından sonra sınırı yasadışı olarak geçmek isteyen kadın göçmen sayısında ciddi düşüşün olduğu görülmektedir.

3.3. Göç Rotaları

Göçmenlerin kullandığı rotalar göç sürecinin önemli bir parçasını meydana getirir. Sınırdan kontrollü geçişler ve pasaportlu resmi geçişlerin tek rotası vardır. Ancak sınırdan kontrolsüz (düzensiz, yasadışı, illegal, kaçak) geçişin çok çeşitli rotaları mevcuttur. Kontrollü geçiş yaptığını belirten 10 katılımcının 7'si Öncüpınar sınır kapısından, 3'ü Cilvegözü sınır kapısından geçiş yapmışlardır. Pasaport ile giriş yaptığını ifade eden katılımcı sayısı ise 6'dır. Bu katılımcıların 4'ü Öncüpınar, 2'si ise Cilvegözü sınır kapısını kullanmışlardır. 24 katılımcı ise sınırdaki telden kontrolsüz olarak geçiş yaptıklarını ifade etmiştir. Çalışmada bu kontrolsüz geçişlerin hangi noktalardan yapıldığı katılımcıların vermiş olduğu bilgilerden hareketle tespit edilmiştir. Bu geçiş noktaları rastgele ortaya çıkmamıştır. Sınırın fiziki ve beşeri özellikleri bu geçiş noktaları ve rotaların ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Harita 1. Kilis-Suriye Sınırında Yasadışı Geçiş Noktaları

Doğal sınırları oluşturan fiziki coğrafya şartlarının hemen hemen görülmediği Kilis-Suriye sınırı, 111 km olup, yapay sınır niteliğini taşır. Bu doğal olmayan sınır, ne coğrafi üniteleri ne de kültürleri birbirinden ayırabilmiştir. Sınırın sade topografik ünitelerden geçmesi, ayırıcı bir fiziki unsurun bulunmaması (akarsu, göl, su bölümü hattı, boyun, aşıt vb.) sınır geçişlerinde kontrolün zorlaşmasına sebep olur.

Fiziki manada Kilis-Suriye sınırını iki farklı morfolojik üniteye ayırıp incelemek daha isabetli olacaktır. Birinci ünite Afrin çayının doğusunda kalan ve çok sade görünümlü birim iken ikinci ünite Afrin çayının batısında kalan nispeten engebeli arazidir. Bu özellikler yasadışı/illegal sığınmacı rotalarının belirlenmesinde temel faktörlerden birini oluşturur. Kilis-Suriye sınırı fiziki ünitelerle birbirinden ayrılmamış, batısı biraz daha engebeli, doğusu daha sade ve güneye doğru uzanan çok sade bir topografya ile tanımlanabilir. Yer yer Afrin çayı ve kolları ile doğuda Sinnep suyu ve Halep suyu kolları tarafından sınır kesilir (Harita 1).

Yasadışı/İllegal rotalar ile fiziki coğrafya şartları ilişkilendirildiğinde doğal yolların geçişler için kullanıldığı ifade edilebilir. Yani Afrin'in batısında vadilerin, doğal olukların yasa dışı geçişler için uygun şartlar sunduğu görülür. Fakat yasadışı geçişlerin daha çok görüldüğü yerler ise Afrin çayının doğu kısımlarıdır. Buradaki fiziki coğrafya unsurları sade ve aşılması daha kolay engeller içerir. Bu sebeple Afrin'in doğusu yasadışı göçmen trafiğinde daha ağır basmaktadır. Gelenler içerisinde yaşlı, kadın ve çocukların bulunması yasadışı geçişlerde sade topografik birimlerin tercihini zorunlu hale getirmiştir.

Yasadışı/illegal göçlerin rotasını belirleyen sadece fiziki coğrafya özellikleri olmamıştır. Bunun yanında beşeri coğrafya özellikleri de bu illegal geçişlerde etkili olmaktadır. Kilis-Suriye sınırındaki kırsal yerleşmeler sınırın her iki tarafında karşılıklı şekilde mevcuttur. Bu yerleşmeler arasındaki mesafelerin çok kısa olduğu görülmektedir (Harita 1). Ayrıca yerleşmeler arasında uzun yıllardan beri devam eden ekonomik ve kültürel bağlılık göç rotaları ve göç organizasyonunda etkili olmuştur. Yaşanan yasadışı geçişler de bu bağlılığın eseri mahiyetindedir. Örneğin, Şimerin, Havar, Sucu, Tileleşem, Hacar, Mollayakup, Ragıbiye, Halet, Bağidin gibi Suriye köyleri, Kilis'in köyleri olan İnanlı, Arpakesmez, Akıncı, Akçabağlar, Çıldıroba, Havuzlubahçe, Beşiriye'ye ancak 1000-1500 metre mesafede olan yerleşme birimleridir (Harita 1). Ayrıca, uzun yıllar bölge insanının mayınlı arazilerde acı tecrübelerle deşifre etmiş olduğu sınır patikaları, iç savaştan kaçan göçmenlerin Türkiye'ye açıldıkları gayri resmi rotalar haline gelmiştir. Harita üzerinde yasadışı geçiş rotaları incelendiğinde söz konusu güzergâhların Türkiye ve Suriye'de ki yerleşme birimleriyle paralellik gösterdiği anlaşılmaktadır. Olaya bir başka açıdan bakılacak olursa Kilis-Suriye sınırı iç savaşın başlamasından bu yana muhalif grupların elinde bulunan bir alandır. Bu sebeple Suriye vatandaşları çokta zor olmadan yasadışı yollarla veya Öncüpınar sınır kapısından geçerek Türkiye'ye giriş yapabilmektedirler. Sınırın çeşitli noktalarında sınır karakollarının bulunması caydırıcı unsur olmasına rağmen yasa dışı göçleri tamamen engelleyememektedir. Bu da coğrafi yapının özelliğinden kaynaklanan bir başka dezavantajdır.

Katılımcıların göç sürecinde ifade ettiği güzergâhlar yukarıda açıklanan yerleşmeler ve coğrafi yapıyı destekler niteliktedir. Katılımcılar kullandıkları güzergâhları şu şekilde belirtmiştir.

"Biz aile üyeleriyle Halep'ten çıkarak göçe başladık. İlk olarak Halep'in kuzeyinde Anadan'a geldik. 2 gün bu köyde kaldıktan sonra Tel Rifat'a hareket ettik. Yolculuğumuz daha çok gece oldu. Tel Rifat'tan sonra Sucu kasabasına geldik. Sucu sınıra çok yakın bir yer buradan Öncüpınar'dan geçerek Kilis'e geldik." K-23 Erkek

"Önce Halep'in kuzeybatısındaki Haydariyeh'e hareket ettik. Daha sonra sırasıyla yolculuğumuz Nubl, Miskan ve Mare şeklinde oldu. Mare'de bir hafta kadar kaldık. Daha sonra Kilis sınırına yakın köyler olan Suran ve Hawar'a hareket ettik. Hawar'dan sınırı geçerek Akıncı köyüne (Kilis) giriş yaptık." K-30 Erkek

"Biz Dayr Jamal'dan Tel Rifat'a hareket ettik. Daha sonra sınır geçişinin koordine edildiği Azaz'a hareket ettik. Azaz'dan sınıra doğru Sucu'ya hareket ettik. Ama sınırın kapatılmış olması nedeniyle Öncüpınar sınır kapısından geçiş yapamadık. Daha sonra telden geçmek için Şimerin köyüne gittik. Şimerin sınırından da askerler olduğu için geçemedik. Sonradan İgde köyüne hareket ederek sınırdan geçebildik. Türkiye'ye Arpakesmez köyünden (Kilis) giriş yaptık." K-4 Erkek

Sınır geçişlerinin yapıldığı noktalar bu göç deneyiminin kilit noktalarını meydana getirir. Bu noktalar Suriye'de Sucu, Şimerin, Tileleşem, İgde, Hawar, Delha, Hacar, Bagidin, Telbattal, Ragıbiye, Molla Yakup, Ayyaşe, Tathamus, İkidam, Shaltah ve Bülbül'dür. Türkiye'de ise Kilis'in köyleri olan Deliosman, Çalkaya, Saatli, Doğançay, Duruca, Demirişik, İnanlı, Arpakesmez, Akıncı, Havuzluçam, Beşiriye, Çıldıroba ve Aşağıbeylerbeyi'dir.

3.4. Gelecek Göç Süreçleri

Zorunlu göçlerin yapısı gereği bireyler göç etme eğilimleri açısından ilk olarak güvenli bölge olarak buldukları alanları tercih ederler (Erdoğan, 2018; Türkoğlu ve Elmastaş, 2023, s. 66). Kilis bu göç sürecinde en yakın güvenli bölgeyi temsil eden bir yerleşme durumundadır. Güvenli bölgeye ulaşan göçmen toplulukları eğer şartlar bu sahada uygun ise kalmayı tercih ederler, aksi durumda ise farklı ülkelere veya kentlere göç sürecini başlatırlar. Bu durumda göçün basamaklanması söz konusu hale gelir (Adıgüzel, 2016; Türkoğlu ve Elmastaş, 2023, s. 66). Yani sınır kentlerine kıyasla daha gelişmiş kentlerin sunmuş olduğu avantajlar Suriyelilerin yeniden mobilize olmasına sebep olmuştur. Bu durumda Kilis göçün ilk basamağıdır. Bu nedenle göç hareketinin basamaklandığını Kilis'te ispat etmek zordur. Çünkü katılımcıların büyük çoğunluğu Kilis'ten başka bir kentte bulunmamışlardır. Ancak katılımcılara yöneltilen göç düşüncelerine yönelik sorularla göçün gelecekte basamaklanma durumu analiz edilebilmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Türkiye'de İlk Yerleştikleri İller

İl	Frekans	Oran %
Kilis	34	85
Gaziantep	3	7,5
Hatay	2	5
Şanlıurfa	1	2,5

Katılımcıların Türkiye'de ilk yerleştiği iller dikkate alındığında büyük çoğunluğun Kilis'te (34) olduğu görülmektedir. Sınırın hemen yanında bulunması Kilis'i bu göç sürecinde ilk basamak haline getirmiştir. Çok az sayıda katılımcı Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa'yı ilk yerleşim noktası olarak belirtmiştir (Tablo 4). Bu veriden hareketle Kilis'te Suriyeli göçmen nüfusun göç basamakları oluşturmadığı görülmektedir. Oysa Gaziantep, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi kentlerde yapılan çalışmalarda göç basamakları dikkat çekicidir. Kilis'te göç basamakları katılımcılara yöneltilen sorularla ispat edilemese de Kilis'te yaşayan geçici koruma kapsamındaki Suriyeli nüfustan hareketle bir çıkarım yapmak mümkündür. Kilis'te 2017 yılında 131.881 olan geçici koruma kapsamındaki nüfus sayısı 2019'da 116.252, 2021'de 106.800 ve 2024 yılında 68.650 kişidir (www.goc.gov.tr). Buradan hareketle Kilis'te 2017 yılına kıyasla 2024 yılında geçici koruma kapsamındaki nüfus sayısında 60 binden fazla düşüş (%52) görülmektedir. Dolayısıyla Kilis önce Suriyeli göçmenlerin ilk hedefi olmuş, daha sonra ise özellikle büyük kentlere doğru göç basamakları şeklinde hareketlenmeler görülmüştür.

Tablo 5. Katılımcıların Başka Bir Ülkeye veya Kente Göç Düşünceleri

Tercih	Başka bir kente gitmek isteme düşüncesi		Başka bir ülkeye gitmek isteme düşüncesi	
	Frekans	Oran %	Frekans	Oran %
Hayır	16	40	32	80
Evet	24	60	8	20

Katılımcıların gelecek göç düşünceleri de göç basamaklarının anlaşılmasında önem arz eder. Görüşme formu uygulanan katılımcıların %60'ı başka bir kente göç etme fikrini taşımaktadır (Tablo 5). Katılımcılar iş imkânlarının azlığı ve diğer akrabalarına yakın olma gibi sebeplerden dolayı genellikle Gaziantep, Kayseri, Ankara, İstanbul ve İzmir gibi daha büyük kentlere göç etme eğilimindedirler. Kilis'ten başka bir ile göç etmeyi düşünmeyen katılımcı oranı ise %40'tır. Katılımcıların göç düşüncelerinden hareketle Kilis'te geçici koruma kapsamındaki nüfus sayısının daha da azalacağı ifade edilebilir. Katılımcılara başka bir ülkeye göç etme düşünceleri sorulduğunda büyük bir kısmı hayır (%80) cevabını vermiştir (Tablo 5). Bu düşüncelerinde Türkiye'nin kaynak ülkeye yakınlığı, coğrafi benzerlik, kültürel ve dini benzerlik, entegrasyonu sağlama, kaynak ülkeye olan özlem ve psikolojik yakınlık hissi etkili olmuştur. Başka ülkeye göç etme niyetinde olan katılımcıların (%20) ise daha iyi çalışma koşullarına ulaşmak, eğitim ve tanıdıkları olduğundan dolayı Avrupa ülkelerine göç etme niyetleri bulunmaktadır. Başka bir ülkeye göç etme düşüncesi olan bir katılımcı şu ifadeleri kullanmıştır:

"Almanya'da akrabalarım var. Savaşın ilk başladığı zamanlar göç etmişlerdi. Beni de çağırıyorlar. Ama şimdi oraya gitmek zor. Orada iş imkânları daha çokmuş, devlet desteği de varmış. Resmi olarak gidemem tabi. Kaçak

yollardan gidilebilir. Savaşın ilk dönemlerinde gemilerle kaçak olarak giden çok oldu. Yunan adalarından kaçanlar çok oldu. Tabii kaçakçılar seni götürmek için de çok para istiyorlar.” K-37 Erkek

Gelecek göç süreçlerinde diğer önemli bir konu ise Suriyeli göçmenlerin geriye göç düşünceleridir. Suriyeliler ile ilgili yapılan çalışmalarda en çok merak edilen konu kalıcı mı yoksa geçicimi olacaklarının sorunsalı üzerinedir (İncili ve Akdemir, 2016; Cengiz, 2020; Türkoğlu ve Elmastaş, 2023; İncili, 2023). Türkiye’de sosyal ağları güçlenen Suriyeli göçmenler çoğunlukla kendilerini Türkiye’de kalıcı hissetmektedirler. Uzun yıllardır Türkiye’de yaşayan Suriyeli sığınmacıların kalıcılık eğilimleri son derece güçlenmiş durumdadır (Erdoğan, 2020).

Tablo 6. Katılımcıların Geriye Göç Düşünceleri

Tercih	Frekans	Oran %
Evet	18	45
Hayır	22	55

Suriye’deki iç savaş biterse geri dönme düşüncesine sahip 18 katılımcı (%45) vardır. 22 katılımcı (%55) ise savaş durumu sonlansa bile geri dönme düşüncemiz bulunmamaktadır şeklinde cevap vermiştir (Tablo 6). Suriyelilerin kalış süresindeki uzama, Suriye’deki güvensizlik ortamının devam etmesi, kurulan ekonomik ve sosyal düzen geri dönme düşüncelerinin zayıflamasına sebep olmuştur. Kuşkusuz on yılı aşkın süredir devam eden sığınmacılığın daha da uzaması durumunda Suriye’yi hiç görmeden Türkiye’de büyüyen Suriyeli genç nüfus geriye göç hususunda daha isteksiz olacaktır.

Suriyeli göçmenlerin geriye göç düşüncesinin oluşumunda ve motivasyonunda Suriye’de kalanlar (göç etmemiş veya geriye göç ile dönen) ile irtibatın sürdürülmesi etkili olmaktadır. Suriyeli katılımcılara “Suriye’de kalan akraba veya tanıdıklarınızla irtibatınız var mı?” sorusuna 34 katılımcı (%85) evet cevabını vermiştir. 6 katılımcı (%15) ise geride kalanlarla irtibatının olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun Suriye’de kalanlarla irtibatının bulunması akıllarının bir köşesinde geriye göçü düşünmelerini olanaklı kılacaktır.

4.Sonuç

2011 yılında zorunlu sebeplerden dolayı başlayan Suriye’den (kaynak) Türkiye’ye (hedef) doğru başlayan göç kısa süre içerisinde kitlesel boyuta ulaşarak Türkiye’yi dünyada en fazla sığınmacı barındıran ülke konumuna getirmiştir. Suriye’den Türkiye’ye yönelen göç yakın coğrafyalarda gerçekleşmiş olsa da uluslararası bir göç hareketidir. Bu göçün özelliği zorunlu, kitlesel, plansız ve ani oluşudur. Dolayısıyla hem göçmenler hem de hedef ülke bu göç sürecinde ciddi problemler yaşamışlardır. Çünkü her iki tarafta bu göç sürecine hazırlıksız yakalanmıştır.

Çalışmada göç motivasyonları, göç deneyimleri, göç rotaları ve gelecek göç düşünceleri katılımcılardan elde edilen veriler çerçevesinde ele alınmıştır. Göçün gerçekleşmesinde motivasyon kaynağı önemli bir unsuru meydana getirmektedir. Makro, mezo ve mikro düzeydeki motivasyon unsurları Suriyelilerin Kilis’e göç sürecinde önemli bir belirleyiciliği meydana getirmiştir. Kaynak ülkedeki can güvenliği, bombalı saldırılar, askere alınma korkusu, muhalif olarak etiketlenme, kaçırılma korkusu, terör örgütü tehdidi ve ekonomik problemler itici motivasyon süreçlerini meydana getirmiştir. Hedef ülkedeki fırsatlar ise göç sürecinin çekici motivasyonlarını meydana getirmiştir. Bu motivasyonlar coğrafi yakınlık, açık kapı politikası, ilişki ağları, kültürel benzerlik ve hedef ülke bilinirliği olarak tespit edilmiştir.

Kilis zorunlu göçün ilk hedef noktasını oluşturan sınır yerleşmesidir. Kayıtlı Suriyeli nüfusun il nüfusuna oranına göre (%30) en yüksek yer olması çalışma sahasını göç çalışmalarında avantajlı konuma getirmektedir. Kilis’in kaynak-hedef seçiminde önceden bilinirliği, öncül göçmenlerin yerleşmesi, ağ ilişkilerinin kuvvetli olması göç zincirlerini meydana getirerek çalışma sahasında göçmen yoğunluğuna sebep olmuştur. Bu göç zincirleri sayesinde göçmenler belirli alanlarda yığılmalar ve toplumsal yapılanmalar meydana getirmektedir. Suriyeli göçmenlerin göç deneyimlerinde kaynak nokta, göç biçimi, sınır geçiş şekli, göç süresi, geçiş maliyeti ve geçiş organizasyonu verilerle desteklenerek ele alınmıştır. Göçmen nüfus çoğunlukla sınıra yakın bölgelerde yaşamakta olup, kitlesel olarak göç hareketini başlatmıştır. Sınır geçişini kontrolsüz olarak gerçekleştiren tüm katılımcıların aile üyeleri ve diğer göçmen gruplarla hareketi göçün büyüklüğünü yansıtmaktadır. Katılımcı göçmenlerin %60’ının sınırdaki telden kontrolsüz geçişi bu göçün en trajik tarafıdır. Zorunlu ve kitlesel

boyutlarda gerçekleşmesi dolayısıyla göçün ilk başlarında sınır kapılarından girişlerde sağlıklı bir kayıt ve kontrol işlemi yapılamamıştır (Özaslan, 2023, s. 138). Bu kontrolsüz geçişler sınır bölgelerinde ekonomik bir rantı da başlatmıştır. Kontrolsüz geçişlerin rehber ile yapılması yasadışı göç ekonomisinin de oluşmasını sağlamıştır. Aslında bu göç ekonomisi daha önce var olan yasadışı sınır ticaretinin form değiştirmiş şeklidir. Ancak bu yapı ülke güvenliği açısından büyük riskler barındırmaktadır. Kontrolsüz geçişlerle birlikte birçok marjinal grup üyesinin de Türkiye'ye geçişlerine ortam hazırlamıştır (Ağır ve Sezik, 2015, s. 118-119). 11 Şubat ve 11 Mayıs 2013 tarihlerinde Cilvegözü ve Reyhanlı'da gerçekleştirilen bombalı saldırılar Türkiye'ye Suriyeli göçmenlerle birlikte gelen yasadışı grupların Türkiye'nin sınır ve iç güvenliğine yönelik oluşturduğu tehditlere işaret eder (Kap, 2014, s. 33; Ağır ve Sezik, 2015, s. 108).

Yasadışı geçiş yapan göçmenler arasında en riskli grup kayıt altına alınamayanlardır. Bunlardan bir kısmının suça meyilli kişiler olup, bir suç işlediğinde yaşadığı yeri değiştirerek cezadan kurtulabilmek için bilinçli olarak kayıt yaptırmadıkları da değerlendirilmektedir (Ağır ve Sezik, 2015, s. 114). Kayıt altına alınmayan bir Suriyelinin suç işledikten sonra kaçarak tekrar ülkesine gitme ve hiçbir yaptırıma tabi tutulamama riski diğer gruptakilere oranla daha yüksektir. Yasadışı geçişlerin kontrol edilememesi göçmenlerin işledikleri/işleyebilecekleri suçlar için caydırıcı olamamaktadır.

Suriyeli göçmenlerin sınır geçiş rotaları değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunluğunun kontrolsüz geçiş yaptığı görülmektedir. Geçişlerin kontrolsüz yapılışı ve çeşitli rotaların oluşması sınırın fiziki ve beşeri özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye-Suriye sınırının Kilis kesimi fiziki açıdan doğal bir sınır olmayıp yapay bir sınır özelliği taşır. Ayrıca yerleşme birimlerinin sınırın her iki tarafında yakınlığı göç organizasyonunda önemli etki yapar. Diğer taraftan kültürel bağlılık, tarihi bağlılık ve yıllardan beri var olan yasadışı ticaret bu kontrolsüz geçişleri arttırıcı faktörler olmuştur. Sınır duvar inşası sınır güvenliği açısından önemli bir adım olsa da düzensiz göçleri tam olarak sonlandırmamıştır. Bu durumda sınır hattının özel güvenlik bölgesi ilan edilmesi etkili olabilir. Ayrıca Suriye'nin kuzeyinde oluşturulan "Güvenlikli Bölgenin" uluslararası platformda işlevsel hale getirilmesi gerekir.

Suriye'deki siyasi çözümsüzlük ve kötü yaşam koşulları devam ettikçe göçmenlerin Türkiye'de kalıcı olmayı tercih etmeye devam edeceği görülmektedir. Nitekim katılımcılardan elde edilen veriler de bu görüşü desteklemektedir. Geriye göçü düşünmeyen katılımcıların oranı %55'tir. Suriyeli göçmenler için göç süreci henüz bitmiş gibi de görünmemektedir. Yine katılımcıların %60'ı başka kentlere, %20'si ise başka ülkelere göçü düşünmektedir. Bu durumda göç basamaklarının ortaya çıkacağını söylemek yerinde olacaktır. Bu durum mobilitesi yüksek bir göçmen kitlesine sebep olabilir. Kontrolün sağlanması için göçmenlerin aşırı derecede göç ederek yer değiştirmelerini engellemek önemli bir adım olacaktır. Bu konuda yetkili kurumlar tarafından alınacak tedbirler güvenlik açısından önemli olacaktır. Göçmenler hususunda gözden kaçırılan diğer bir husus ise bu kişilerin çoğunluğunun şehirlerde yaşaması durumudur. Yapılan bu çalışmada ve literatürde olan birçok çalışmada katılımcı kökenlerinin %40'a yakınının kırsal kesimden olduğu dikkat çekmektedir. Ancak Türkiye'de kırsal kökenli göçmenler de kentsel mekânlarda yaşam sürdürmektedir. Oysa göçmen nüfusun kırsal alanlara yönlendirilmesiyle kentsel mekânlardaki yoğunluklar da azaltılabilir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, N. (1977). Dış göç akımının Türk kadınının `özgürleşme` ve `sözde özgürleşme` sürecine etkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 10(1), 107-132.
- Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Acar, T. (2021). Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yaklaşımlar: Temas ve tehdit kuramlarının analizi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(3), 185-236
- Adıgüzel, Y. (2016). Göç sosyolojisi. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ağır, O. & Sezik, M. (2015). Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç dalgasından kaynaklanan güvenlik sorunları. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 95-123.
- Akyıldız, İ. E. (2016). Göç teorilerinin karşılaştırmalı analizi. *Uludağ Journal of Economy and Society / B.U.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 35(2), 127-176.
- Bal Kızıllıhan, S. (2019). *'Yerli'lerin gözüyle Suriyeli mülteciler: Ankara Örnek Mahallesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi] Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayır, K. D. & Aksu, F. (2020). Açık kapı politikasından güvenlik tehdidine: Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar olgusu. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 8(2), 324-356.

- Beyaz, C. (2020). Son durağı olmayan hayatlar: Kırsal göçmen, geriye göç ve çoklu mekân pratiği. *Journal of Humanity and Society (İnsan & Toplum Dergisi)*, 10(1), 145-175.
- Bulut, Y. & Akın, S. (2020). Göçe ilişkin kavram ve kuramlar. Y. Bulut & S. Akın (Ed.), *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu* içinde (71-110). Çizgi Yayınevi.
- Castles, S. & Miller, M. J. (2008). *Göçler çağı: Modern dünyada uluslararası göç hareketleri*. B. U. Bal & İ. Akbulut (Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Cengiz, D. (2020). *Antakya'daki Suriyeli mültecilerin mekânsal toplanması/ayrışması: Örüntüler, süreçler ve sonuçlar*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çağlayan, S. (2008). Göç ve yoksulluk: Mutlak ve doğrusal olmayan bir ilişki. N. Oktik (Ed.), *Türkiye'de yoksulluk çalışmaları* içinde (301-324). Yakın Kitabevi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2015). Suriye savaşı ve Suriyeli göçmenler: Teorik ve kavramsal anlama çabası. *Sosyoloji Divanı*, 6, 193-208.
- Çatır, G. (2015). Zorunlu göç tecrübesinin devlet politikalarındaki yansımaları: Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel göçün analizi. S. G. Ihlamur-Öner & N. A. Şirin Öner (Edl.), *Küreselleşme çağında göç: kavramlar, tartışmalar* içinde (217-232). İletişim Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler barometresi-2017: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler barometresi 2019, Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. Orion Kitabevi.
- Faist, T. (2000). *The volumes and dynamics of international migration and transnational social spaces*. Oxford University Press.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası göç ve ulusaşırı toplumsal alanlar*. A.Z. Gündoğan & C. Nacar (Çev.). Bağlam Yayınları.
- Giddens, A. (2008). Irk, etniklik, göç. Ş. Pala Güzel (Çev.), *Sosyoloji* içinde (528-575). Kırmızı Yayınları.
- Gül, H. & Ergun, C. (2012). Kent ve göç sosyolojisi. M. Tuna (Ed.) *Sosyolojiye giriş, sosyolojinin temel tartışmaları* içinde (278-298). Detay Yayıncılık.
- Gülerce, H. & Demir, E. (2021). Zorunlu göç sürecinde sosyal ağlar; Şanlıurfa'daki Suriyeli sığınmacılar. *Journal of Social Policy Conferences*, 81(0), 185-211
- <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 09.09.2024
- Ihlamur-Öner, S. G. (2014). Türkiye'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası. *Ortadoğu Analiz*, 6(61), 42-45.
- İçduygu, A. & Ünalın, T. (1998). Türkiye'de içgöç, sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri. *Türkiye'de içgöç* içinde (38-55). Tarih Vakfı Yayınları.
- İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları (OPUS) Dergisi*, 11(18), 2579-2615
- İncili, Ö. F. & Akdemir, İ. O. (2016). Yerinden edilmişliğin coğrafi analizi: Kilis'te Suriyeli sığınmacılar. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 118-133.
- İncili, Ö. F. (2023). Yer seçiminde kaynak hedef bağıntısı: Gaziantep örneği. Ö.F. İncili & M. Kuzgun (Edl.). *Savaş-Göç-Kadın Cumhuriyet'in 100. Yılına Armağan* içinde (13-50). Kriter Yayınevi.
- Kap, D. (2014). Suriyeli mülteciler: Türkiye'nin müstakbel vatandaşları. *Akademik Perspektif*, Aralık 2014.
- Karpat, K. H. (2013). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. B. Tırnakçı (Çev.). Timaş Yayınları.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim terimleri sözlüğü*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Korkmaz, M. (2017). Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye işgücü piyasasına etkileri ve değerlendirmeler. *Sosyal Güvence Dergisi*, 7(13), 57-83.
- Kunz, E. (1981). Exile and resettlement: Refugee theory. *The International Migration Review*, 15(1/2), 42-51.
- Laczko, F. & Rudolf, A. (2013). *World migration report 2013*. International Organization for Migration Press. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2013_en.pdf
- Lee, E. S. (1966). A theory of the migration. *Demography*, 3(1), 47-57.
- Massey, D., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. & Taylor, J. E. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Neccar, M. Ş. M. & Erkut, T. (2016). Suriye'den Türkiye'ye göç: Nedenler, sonuçlar ve umutlar. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 4, 185-198.
- Nonneman, W. & Kaizen, J. (2007). Irregular migration in Belgium and organized crime: An overview. *International Migration*, 45(2), 121-146.
- Orhan, O. & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri*. Rapor. No: 195, TESEV-ORSAM. http://tesev.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf (Erişim Tarihi: 5.12.2023).

- Özaslan, K. (2023). Dış'tan iç'e evrilen bir kitlesel göç: Türkiye'nin Suriyelileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14(1), 115-143.
- Özbey, K. (2022). Açık kapı politikasından sınır duvarı projesine: Türkiye'nin sınır politikasının dönüşümü. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(43), 709-741.
- Özgür, E. M. & Yasak, Ü. (2009). Şehir içi ikametgâh hareketliliğine kuramsal bir bakış. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1), 39-50.
- Ravenstein, E. G. (1885). The laws of migration. *Journal Of The Statistical Society*, 48(2), 167-235.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. & Aslangiri, F. (2016). Uluslararası göç olgusu ve yol açtığı etkiler: Suriye göçü örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Sezen, İ., Turan, M. & Kaya, A.A. (2018). Türkiye'deki Suriyeli misafirler ve ilişkilendirilen bulaşıcı hastalıklar. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(4), 119-127
- Stouffer, S. A. (1940). Intervening opportunities: A theory relating mobility and distance. *Sociological Review*, 6(5), 845-867.
- Şahin, İ. & Düzgün, O. (2015). Türkiye'ye gerçekleştirilen Ortadoğu kaynaklı zorunlu göçlerin sosyo-ekonomik etkileri: 1979-2014 arası. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 167-195.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2002). *Beşeri coğrafya, insan-kültür-mekân*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümtaş, M. S. & Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1347-1359.
- Türkoğlu, E. & Elmastaş, N. (2023). Suriyeli sığınmacıların mekânı dönüştürücü etkisi: Gaziantep kenti örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(1), 65-81.
- Uzun, Z. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin girişimcilik deneyimleri: Gaziantep örneği*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünalın, T. (1998). Türkiye'de içgöçe ilişkin veri kaynaklarının değerlendirilmesi. *Türkiye'de içgöç içinde* (91-103). Tarih Vakfı Yayınları.
- Wood, W. B. (1994). Forced migration: Local conflict and international dilemmas. *Annals of the Association of American Geographers*, 84(4), 607- 634.
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: Çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 1685-1704.

Etik, Beyan ve Açıklamalar

1. Etik Kurul izni ile ilgili;

☑.Bu çalışmanın yazar/yazarları Kilis 7 Aralık Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulu'nun 29.08.2022 Toplantı Tarihi ve 2022/15 Toplantı Sayılı etik kurul izin belgesi almış olduklarını beyan etmektedir.

2. Bu çalışmanın yazar/yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.

3. Bu çalışmanın yazar/yazarları kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf ve benzeri belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.

4. Bu çalışmanın benzerlik raporu bulunmaktadır.
